

Nr 112.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till förordning angående moderskapsunderstöd åt kvinnor i visst industriellt arbete; given Stockholms slott den 25 februari 1926.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till förordning angående moderskapsunderstöd åt kvinnor i visst industriellt arbete.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

GUSTAV MÖLLER.

Förslag
till
Förordning
angående moderskapsunderstöd åt kvinnor i visst industriellt arbete.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Kvinna, som i följd av stadgandet i 19 § första stycket i lagen om arbetarskydd i anledning av barnsörd är förhindrad att arbeta eller som med stöd av andra stycket i samma paragraf avhåller sig från arbete, som omförmäles i 15 § samma lag, skall, därest hon under minst tre månader närmast före barnsörden använts till arbete av i sistnämnda lagrum avsedd beskaffenhet, för den tid hon sålunda icke deltagit i arbetet vara berättigad till moderskapsunderstöd i enlighet med vad nedan stadgas.

Har kvinna, som under nyssnämnda tid före barnsörden använts till arbete som förut sagts, nödgats lämna arbetet till följd av olycksfall, sjukdom, arbetsbrist eller annan omständighet, varöver hon icke kunnat råda, skall detta icke utgöra hinder för att för henne uppkommer rätt till moderskapsunderstöd, därest hon, såvida arbetet fortfarit, jämlikt första stycket skulle hava inom en månad från arbetets avbrytande vunnit dylik rätt.

2 §.

Understöd, som i denna förordning avses, bestrides av statsmedel samt bestämmas och utgives av riksförsäkringsanstalten; dock skall anstalten äga att med registrerad sjukkasse träffa avtal därom att kassan skall inom sitt verksamhetsområde eller viss del därav, mot vederlag av anstalten, i förhållande till denna övertaga skyldigheten att bestämma och utgiva understöd enligt denna förordning.

3 §.

Understöd utgår för en tid av två veckor närmast före och sex veckor närmast efter barnsörden, dock endast för tid, då kvinnan avhåller sig från förvärsarbete.

Dör kvinna som åtnjuter understöd, upphör detta att utgå.

4 §.

Understöd utgår för varje dag under tid, då kvinna är berättigad till sådan förmån, med belopp bestämt i förhållande till kvinnans årliga arbetsförtjänst.

på sätt i 6 § i lagen om försäkring för olycksfall i arbete finnes stadgat angående beloppet av hel sjukpenning.

Beträffande beräkning av den årliga arbetsförtjänsten skall vad i 9 § i nämnda lag stadgas äga motsvarande tillämpning.

5 §.

Atnjuter kvinna, som äger rätt till understöd enligt denna förordning, ersättning på grund av olycksfall i arbete eller uppbär hon av allmänna medel eller från arbetsgivaren underhåll eller avlöning för tid, då jämlikt 3 § moderskapsunderstöd skall utgå, skall från understödet avdragas vad kvinnan sålunda uppbär för motsvarande tid.

Beredas kvinnan genom underhållet eller avlöningen naturaförmåner såsom bostad eller fritt uppehälle, skall avdraget för dylika förmåner beräknas efter de i orten gällande priser eller efter andra grunder som finnas tillämpliga.

6 §.

Ansökan om understöd skall av kvinnan eller, på anmodan, av annan för hennes räkning skriftligen göras hos riksförsäkringsanstalten eller ock hos sjukkassa, som har att utgiva understödet. Ansökan bör efter barnets födelse eller efter det kvinnan i enlighet med 19 § andra stycket i lagen om arbetarskydd på grund av förestående nedkomst erhållit ledighet från sitt arbete göras utan uppskov: sker ansökan före nu avsedd tidpunkt, skall den upptagas till slutlig prövning först sedan ledighet erhållits eller barnet blivit fött. Då ansökan skett före barnsörden, skall efter barnets födelse bevis om denna utan uppskov insändas. Ansökan, som göres mera än ett år efter barnsörden, föranleder icke någon åtgärd.

Då kvinna i följd av stadgande i 19 § i lagen om arbetarskydd erhåller ledighet från arbete, åligger det arbetsgivaren eller den som å hans vägnar förstår arbetet att ofördröjligen därom göra anmälan hos riksförsäkringsanstalten eller hos sjukkassa, som har att till kvinnan utgiva understöd enligt denna förordning, ävensom att lämna uppgift rörande kvinnans föregående anställningstid och hennes avlöning.

Föreligger veterligen förhållande som i 5 § avses, skall upplysning därom lämnas i ansökan eller anmälan enligt denna paragraf.

7 §.

Beslut i anledning av gjord ansökan om understöd skall så fort ske kan skriftligen meddelas kvinnan eller den, som för hennes räkning gjort ansökningen. Beslutet skall utan hinder av förd klagan tills vidare lända till efterrättelse.

Sedan riksförsäkringsanstalten eller vederbörande sjukkassa erhållit under rättelse om barnsörd eller ledighet som avses i 6 §, skall anstalten eller sjukkassan, ändå att ansökan om understöd ej blivit gjord, bestämma det understöd som enligt denna förordning skall utgivas.

Kan ej med ledning av inkomna handlingar eller eljest erhållna upplysningar genast avgöras, huruvida understöd bör utgå, skall om sannolika skäl därtill finnas understöd ändock provisoriskt utgivas. Kan ej med ledning av erhållna upplysningar understödets storlek genast bestämmas, utgives provisoriskt skäligt belopp. Understöd som enligt vad nu är sagt blivit provisoriskt bestämt utgives utan återbetalningsskyldighet, därest sedermera understödet bestämmes till lägre belopp eller understöd finnes icke böra utgå.

Arbetsgivaren är pliktig att när som helst på därom framställd begäran till riksförsäkringsanstalten, vederbörande sjukkasse eller försäkringsrådet lämna sådan uppgift om arbetet, som må erfordras för bestämmande av huruvida det samma är av sådan art, som avses i 15 § i lagen om arbetarskydd.

Riksförsäkringsanstalten, så ock vederbörande sjukkasse äger att, i den mån sådant må vara nödigt för bestämmande av understödsbelopp, taga del av arbetsgivares avlöningslistor och förteckningar. Enahanda befogenhet tillkommer jämväl försäkringsrådet.

8 §.

Understöd utbetalas i efterskott å sista dagen i varje kalendervecka. Därest kvinnan befinner sig i nödställd belägenhet, må understödet på begäran utgivas förskottsvis, dock icke någon gång för längre tid än en vecka.

9 §.

Rätt till understöd enligt denna förordning kan icke överlåtas och må förty ej för gäld tagas i mät.

10 §.

Försummar arbetsgivare eller arbetsföreståndare att fullgöra i 6 § här ovan stadgad anmälningsskyldighet eller annan förpliktelse, som på grund av stadgandet i 7 § fjärde stycket åligger honom, straffes med böter från och med fem till och med två hundra kronor.

Lämnar någon i ansökan eller anmälan som i 6 § avses, eller i uppgift, som i 7 § fjärde stycket sägs, veterligen oriktigt eller ofullständigt meddelande, böte från och med tjugufem till och med ett tusen kronor, där ej förseelsen enligt allmänna strafflagen bör beläggas med strängare straff.

11 §.

Förseelse som i 10 § avses skall åtalas vid allmänna underrätten i den ort, där den tilltalade har sitt bo och hemvist.

Böter som ådömas enligt denna förordning tillfalla kronan. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skola de förvandlas enligt allmän strafflag.

12 §.

Närmare föreskrifter angående ordningen för ansökan och anmälan enligt denna förordning samt för utbetalning av moderskapsunderstöd, så ock beträff-

fande tillämpningen i övrigt av förordningen, meddelas av Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, av försäkringsrådet eller riksförsäkringsanstalten.

13 §.

Över beslut av riksförsäkringsanstalten eller av sjuk-kassa rörande understöd eller eljest rörande tillämpning av någon i denna förordning given bestämmelse må klagan föras hos försäkringsrådet genom besvär i den ordning, som i lagen om försäkring för olycksfall i arbete finnes för där avsedda fall stadgad.

Försäkringsrådet äger, ändå att klagan icke förts eller framställning gjorts, till prövning upptaga ärende som i denna paragraf avses.

Försäkringsrådets beslut meddelas kostnadsfritt.

Över försäkringsrådets beslut må klagan ej föras.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1927. Understöd utgår icke i anledning av barnsbörd, som inträffat före nämnda dag.

---

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Kungl.
Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms
slott den 25 februari 1926.*

N ä r v a r a n d e:

Statsministern SANDLER, statsråden OLSSON, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON,
LINDERS, SCHLYTER, LARSSON, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON.

Chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller, anför:

Inledning.

Vid den omarbetning av bestämmelserna rörande statsbidrag till den frivilliga moderskapsförsäkringen, som jag i samband med förarbetena till den ifrågasatta omorganisationen av sjukförsäkringen låtit verkställa, har jag vid sidan av spörsmålet om understöd åt moderskapsförsäkringen i form av statsbidrag till sjukkassorna, även ansett mig böra upptaga frågan om ytterligare understödjande av en viss kategori av mödrar.

Det har sedan länge rått en enhällig mening därom att de faror, som särskilt det industriella arbetet innebär för den medellösa kvinnans moderskap, böra i samhällets intresse i görligaste mån undanröjas. För sådant ändamål har i lagen den 29 juni 1912 om arbetarskydd bland annat stadgats, att kvinna som fött barn icke må användas i sådant arbete som angives i 15 § i lagen — d. v. s. industriellt arbete som å ett arbetsställe bedrives i sådan omfattning, att för arbetet i regel användas minst 10 arbetare eller drivkraft om minst 5 effektiva hästkrafter eller ock minst 5 arbetare jämte drivkraft om minst 3 effektiva hästkrafter — under de sex första veckorna efter barnsbornden, därest icke med läkarbetyg styrkes att hon utan men för sig eller barnet tidigare kan börja arbetet. Och enligt andra stycket av 19 § i samma lag må ledighet från arbetet ej förvägras kvinna som användes i arbete av nyssnämnda slag, därest hon med intyg av läkare eller barnmorska styrker, att hon med sannolikhet kan vänta sin nedkomst inom två veckor. Då statsmakterna sålunda i samhällets eget intresse utfärdat ett förbud av nyssnämnda innebörd, har det synts mig uppenbart, att det allmänna även bör genom lämpligt avvägda understöd ekonomiskt säkerställa kvinnan under den tid yrkesarbetet är henne förbjudet. Det bör nämligen sörjas för att icke de kvinnor, som för sitt och de sinas uppehälle äro hänvisade till ett regelbundet arbete, genom förbudet komma i nödställd belägenhet eller avhållas från att unna sig den vila och vård under barnsängstiden, som för deras eget och de nyfödda barnens väl kräves

och som avsetts med förbudet. Utan att understöd beredes barnaföderskan under den tid hon förhindras från arbetet, kan en skyddslagstiftning av antydd art icke anses tillfredsställande. Samhällets åtgärder på det ena och andra området böra för den skull nära knytas till varandra.

Med denna utgångspunkt har under nästföregående år inom socialdepartementet utarbetats författningsutkast rörande *moderskapsunderstöd åt kvinnor i visst industriellt arbete*, vilket utkast avsåg att på bekostnad uteslutande av statsmedel vid barnsbörd understödja kvinnor, som på grund av nyss återgivna bestämmelser i arbetarskyddslagen under viss tid icke erhålla arbetsförtjänst inom sitt yrke.

Över förevarande utkast, vilket torde få såsom bilaga (*Bilaga A*) fogas vid dagens statsrådsprotokoll, hava försäkringsrådet, riksförsäkringsanstalten och socialstyrelsen avgivit utlåtanden. Förslaget har därjämte varit för granskning överlämnat till de sakkunniga, som jag jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 16 oktober 1925 tillkallat för att inom socialdepartementet biträda med granskning dels av inom departementet utarbetade förslag rörande olycksfallsförsäkringens organisation dels av omförmälda utkast. Dessa sakkunniga voro ledamöterna av riksdagens första kammare landshövdingen S. H. Kvarnzelius, tillika ordförande, redaktören S. Hansson, yrkesinspektrisen Kerstin Hesselgren, vice häradshövdingen Hj. von Sydow, landsorganisationens ordförande A. Thorberg och lantbrukaren O. L. Tjällgren samt ledamöterna av andra kammaren f. d. kaptenen E. Bernström, ledamoten av försäkringsrådet O. Carlsson och landsorganisationens sekreterare E. Johansson, ävensom direktören för Mo & Domsjö aktiebolag C. Kempe. I sitt den 8 december 1925 avgivna yttrande har denna granskningsnämnd behandlat även omförmälda utkast.

Efter det de sålunda begärda yttrandena inkommit, har med ledning därav och på grundvalen av omförmälda utkast inom socialdepartementet utarbetats ett förslag till förordning i ämnet.

Innan jag närmare redogör för huvudpunkterna av förevarande förslag anhallen jag få lämna en översikt över vissa i berörda syfte tidigare framlagda förslag och för åtgärder, som i samma riktning hittills vidtagits från det allmännas sida.

Första gången frågan om moderskapsförsäkring var föremål för riksdagens prövning var år 1908, då i en av herr *Wawrinsky* i andra kammaren framlagd motion (II: 4) hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning huru genom statens försorg moderskapsförsäkring skulle kunna beredas barnaföderskor. Motionärens hemställan tillstyrktes av vederbörande utskott. Härvid anförde andra kammarens andra tillfälliga utskott bland annat, att behovet av skydd åt barnaföderskor i svensk lagstiftning endast kommit till uttryck i lag angående minderårigas och kvinnors användande till arbete i industriellt yrke den 17 oktober 1900. Stadgandet härom hade följande lydelse: »Med arbete i industriellt yrke må kvinna, som fött barn, icke sysselsättas under de fyra första veckorna efter barnsbörden, därest icke med läkarbetyg styrkes, att hon tidigare kan utan men börja arbetet.»

Historik.

1908 års riksdag.

Utskottet gav uttryck för den uppfattningen, att den enda fullt effektiva vägen för lösande av frågan om moderskapsförsäkring vore en kombination av denna försäkringsform med sjukförsäkringen samtidigt med att den senare gjordes obligatorisk för både män och kvinnor. Denna uppfattning ansåg sig emellertid första kammarens andra tillfälliga utskott icke kunna biträda, alldenstund ett dylikt villkor skulle under längre tid fördröja införande av moderskapsförsäkringen.

I riksdagens skrivelse (nr 129) framhölls, att den väckta frågan vore av stor betydelse och att det ur flera synpunkter vore av synnerlig vikt för staten, att den kvinna, som väntade sin nedkomst, kunde någon tid före förlossningen liksom någon tid efter densamma ostörd av näringsbekymmer och skadliga ansträngningar förskaffa sig den vila och vård, som krävdes för att väl fylla moderskapets plikter. Efter att hava erinrat om det nyss återgivna stadgandet i 7 § av lagen om minderårigas och kvinnors användande till arbete i industriellt yrke framhölls i skrivelsen att, även om en fullt effektiv kontroll över detta lagbuds efterlevnad kunde åstadkommas, torde emellertid föga vara vunnet, därest man icke samtidigt sörjde för tillräckligt ekonomiskt understöd åt de från sitt arbete avstängda kvinnorna.

I skrivelsen uttalades även, att den lämpligaste vägen för lösande av frågan om moderskapsförsäkring vore den, att sådan försäkring kombinerades med sjukförsäkring. Ett särskilt skäl för en dylik kombination vore att genom en sådan anordning tillfälle skulle beredas alla kvinnor, särskilt ogifta barnaföderskor, som torde vara mest i behov av sådant understöd varom här är fråga, att få av dem tagen sjukförsäkring vid tillfälle av moderskap omedelbart utvidgad till att omfatta även moderskapsförsäkring. Den ökning i premierna för sjukförsäkringen, som erfordrades för att sjukförsäkringen skulle kunna bära de härav ökade utgifterna, borde enligt riksdagens mening helt eller delvis garanteras av staten. Skrivelsen avslutades med en anhållan, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa en utredning av frågan om moderskapsförsäkring under statens medverkan samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill en sådan utredning kunde föranleda.

Av tillkallade sakkunniga den 19 december 1911 avgivet förslag. Med anledning av denna framställning från riksdagen utarbetades av särskilda inom civildepartementet den 26 juni 1908 tillkallade sakkunniga ett förslag till lag om moderskapsförsäkring, vilket förslag avlämnades den 19 december 1911.

Huvudgrunderna för förslaget voro följande: Varje kvinna mellan 15 och 51 år, som i industriellt företag hade anställning för tid ej understigande två arbetsveckor skulle vara försäkrad till erhållande av moderskapshjälp samt s. k. amningsbelöning. För varje försäkrad skulle erläggas en försäkringsavgift av 27 öre i månaden, varav den försäkrade skulle tillskjuta 18 öre och arbetsgivaren 9 öre. I övrigt skulle kostnaden för försäkringens genomförande bestridas av staten. Moderskapshjälp skulle utgå till kvinna, som under 180 dagar omedelbart före barnsörden varit försäkrad, med två kronor för varje söckendag under tid då den försäkrade icke utfört industriellt arbete, dock för högst sex veckor, därav två före barnsörden. Amningsbelöning skulle utgå

med 15 kronor för varje barn till försäkrad, som under minst 90 dagar efter barnsörden ammat barnet.

Den föreslagna moderskapsförsäkringen skulle närmast förmedlas av sjuk-kassorna; dock skulle den som omfattades av försäkringen icke nödvändigtvis vara medlem av sjukkassa. Med hänsyn till att den grupp av försäkrade, åt vilken varje enskild kassa skulle komma att förmedla moderskapsförsäkring ofta kunde väntas bliva mycket fåtalig, skulle för åstadkommande av erforderlig riskutjämning den förevarande verksamheten sammanfogas till en gemensam helhet direkt knuten till den för sjukkasseverksamheten upprättade tillsynsmyndigheten. Nämda myndighet skulle även äga befogenhet att utse organ för moderskapsförsäkringen, vartill i regel registrerad sjukkassa skulle användas. För genomförande av den föreslagna organisationen skulle arbetsgivare, vilka i sin tjänst sysselsatte försäkringspliktiga arbeterskor, vara skyldiga att hos angivet försäkringsorgan försäkra nämnda arbeterskor. Av försäkringens organ skulle ombesörjas försäkringsavgifternas inkassering, understödets utbetalning, nödig kontroll o. s. v. Försäkringsorganen hade därvid att redovisa den verksamhet som kom på den obligatoriska moderskapsförsäkringens konto till den centrala myndigheten, genom vars förmedling de skilda försäkringsorganens ekonomiska resultat av försäkringen skulle utjämnas.

I de yttranden, som avgåvos i anledning av förslaget, blev detsamma i flera avseenden utsatt för starka gensagor. Vad organisationen beträffade, föreslogs av försäkringsinspektionen och riksförsäkringsanstalten, att den föreslagna försäkringen i stället för att kombineras med sjukkasserörelsen på sätt som föreslagits, skulle läggas under riksförsäkringsanstalten, vilken enligt nämnda myndigheters åsikt skulle vara bäst ägnad att övertaga denna försäkring. Kommerskollegium ansåg däremot den föreslagna kombinationen med sjukkasserörelsen synnerligen värdefull.

På grundval av nyssnämnda sakkunnigebetänkande och däröver avgivna utlåtanden utarbetades inom socialdepartementet ett förslag till lag om moderskaps-hjäl

Förslag till lag om moderskaps-hjäl år 1912.

Enligt statsrådsprotokollet den 6 mars 1912 framhöll föredragande departementschefen bland annat följande synpunkter vid föredragning av den föreliggande frågan.

Det förhållandet att de fattigare klassernas kvinnor allt mera av ekonomiskt tvång drivits till förvärvsarbete hade väckt insikt om att de särskilda faror, som yrkesarbetet innebure för den fattiga kvinnans moderskap, måste i gör-ligaste mån undanröjas. Den enda väg, som kunde beträdas för vinnande av botemedel för de av kvinnornas yrkesarbete framkallade missförhållandena, vore att genom lämpliga lagstiftningsåtgärder såsom rörande barnsängsvila, förbud mot nattarbete o. s. v. söka skydda den yrkesarbetande kvinnan. Samtidigt måste emellertid även ägnas uppmärksamhet åt anordningar, som genom ekonomiskt understöd satte henne i stånd att i samband med barnsörden söka nödig vila. Därmed vore man framme vid tanken på särskilt *moderskaps-understöd*.

Den lämpligaste lösningen av frågan om meddelande av moderskapsunderstöd

skulle enligt departementschefens uppfattning kunna vinnas i samband med genomförande av obligatorisk sjukförsäkring. Då emellertid en obligatorisk sjukförsäkring icke under den närmaste tiden kunde väntas bli genomförd, förordades ett omedelbart införande av moderskapsförsäkring.

Vid valet mellan obligatorisk eller frivillig moderskapsförsäkring gavs ett bestämt företräde åt den förra. Beträffande försäkringens omfattning framhölls, att en utsträckning till hela den ekonomiskt svaga delen av den kvinnliga befolkningen givetvis vore ett starkt framträdande önskemål, men att en så omfattande försäkring skulle kräva alltför stora uppoffringar från det allmännas sida för att på länge kunna förverkligas. Under sådana förhållanden förordades en begränsning av försäkringen till de kvinnor, som enligt arbetarskyddslagstiftningen icke finge sysselsättas i visst arbete under viss tid i samband med nedkomsten. En dylik inskränkning av försäkringen skulle även väsentligt underlätta dess ekonomiska och organisatoriska genomförande men finge ej betraktas såsom en slutgiltig lösning av moderskapsförsäkringen. Det framhölls dessutom, att även om svårigheter komme att möta för genomförande av obligatorisk sjukförsäkring, den sålunda föreslagna moderskapsförsäkringen syntes kunna successivt utsträckas till allt flera områden av det kvinnliga förvärvsarbetet.

Enligt det sålunda motiverade lagförslaget, som sedermera remitterades till lagrådet, skulle moderskaphjälp till kvinna, som användes i industriellt arbete av visst strängare slag, utgå under en tid av högst 6 veckor med ett belopp av 1 krona 70 öre för dag, söndagar inberäknade. Kostnaderna skulle delvis bestridas med försäkringsavgifter, uppgående till 10 öre i månaden för varje försäkrad kvinna och 10 öre i månaden för hennes arbetsgivare. Återstoden av kostnaden, som beräknades till ungefär 20 öre i månaden för varje försäkrad kvinna, skulle bestridas av statsverket.

Beträffande försäkringens organisation förordade departementschefen den ändringen i de sakkunnigas förslag, att tillsynsmyndigheten såsom organ för försäkringen skulle kunna utse — utom registrerad sjukkasse eller hälsovårds- och kommunalnämnd — även enskild person.

Lagrådets
utlåtande.

I det av lagrådet den 18 april 1912 avgivna utlåtandet blev det framlagda förslaget föremål för starka gensagor. Lagrådet ansåg sig sålunda böra starkt ifrågasätta lämpligheten av att vid införande av moderskapsförsäkring beträda den obligatoriska försäkringens väg. Härvid vore särskilt att märka, att vid moderskapsförsäkringen själva försäkringsriskens beskaffenhet medförde, att det knappast kunde anses lämpligt att denna jämförelsevis obetydliga gren av socialförsäkringen ensamt för sig och först av alla gjordes obligatorisk. För många av de avgiftspliktiga arbeterskorna skulle det säkerligen kännas som en orättvisa att tvingas att av sin knappa lön avstå en del för att därigenom tillförsäkras understöd vid en eventualitet, som tedde sig såsom mer eller mindre osannolik. Vad arbetsgivarna beträffade förefölle det vara mindre egentligt att de skulle lämna bidrag till sina arbeterskors understöd vid just denna förvärvsoförmåga, vars inträffande icke i någon mån kunde anses vara beroende av själva arbetsanställningen, under det att de hölles fria från försäkringsplikt

med hänsyn till sjukdomsfall, även där dessa voro en mer eller mindre omedelbar följd av arbetets egen beskaffenhet.

Den föreslagna kombinationen med den frivilliga sjukförsäkringen vore enligt lagrådets uppfattning av så löslig art, att den icke kunde sägas innebära ett verkligt samband mellan sjuk- och moderskapsförsäkringen, åtminstone icke sådant som avsetts i riksdagens tidigare omförmälda skrivelse. De fördelar man ansett kunna vinnas genom en kombination av dessa försäkringsgrenar syntes icke komma att uppnås ens i de fall, där till försäkringsorgan förvärvats registrerad sjukkasse, och skulle alldeles utebliva, då till försäkringsorgan utsåges hälsovårds- eller kommunalnämnd eller enskild person. Det vore även ägnat att väcka betänkligheter, att den centrala förvaltningen av moderskapsförsäkringens angelägenheter anförtroddes åt sjukkassornas tillsynsmyndighet, då en dylik förvaltning skulle komma att medföra en icke obetydlig penninguppbörd och räkenskapsföring, bestyr, som vore främmande för tillsynsmyndighetens egentliga uppgift.

Enligt lagrådets mening borde en obligatorisk moderskapsförsäkring icke genomföras, förrän även sjukförsäkringen gjordes obligatorisk. Tillsvidare borde därför staten i fråga om moderskapsförsäkringen närmast kraftigt understödja och uppmuntra den frivilliga sjukkasseverksamheten och söka förmå denna utveckla sig i sådan riktning, att en av kvinna tagen sjukförsäkring utan vidare kunde anses omfatta jämväl moderskapsförsäkring.

Lagrådet framhöll slutligen att, därest den föreslagna utvidgade bestämmelsen om barnsängsvila för kvinna, som vore anställd i industriellt arbete av viss omfattning, skulle anses kräva vidtagande av åtgärder som ekonomiskt säkerställde arbeterskan under den tid yrkesarbetet vore henne förbjudet, lämpligaste utvägen syntes vara att staten ensam påtog sig de utgifter, som vore förenade därmed. En dylik anordning syntes rent principiellt sett vara fullt försvarlig, då de förbud, som skulle utgöra grunden för understödet, tillkommit huvudsakligen i det allmännas intresse.

På grund av i huvudsak de synpunkter, för vilka här redogjorts, hemställde lagrådet, att det remitterade förslaget icke måtte göras till föremål för proposition.

Sedan vid föredragning av lagrådets utlåtande föredragande departementschefen förklarar sig av vissa skäl anse understödsvägen icke vara lämplig, beslöt Kungl. Maj:t att icke för riksdagen framlägga förslag på grundval av det till lagrådet remitterade förslaget.

I proposition (nr 240) till 1912 års riksdag framlades i stället förslag om 1912 års riksdag. anvisande av medel för understödjande av sjukkassor, som meddelade moderskapsunderstöd.

Vid frågans behandling framhöll vederbörande utskott (särskilda utskottet nr 1), att den bestämmelse, varigenom den s. k. barnsängsvilan i den av Kungl. Maj:t föreslagna och av riksdagen antagna lagen om arbetarskydd utsträckts till att i regel omfatta sex veckor, otvivelaktigt måste anses synnerligen väl motiverad, men att densamma som nödvändigt komplement påkallade någon åtgärd, varigenom modern med sitt barn tillförsäkrades nödtorftigt underhåll un-

der den påtvungna arbetslöshetstiden. Med hänsyn härtill, och då den föreslagna anordningen enligt utskottets mening alltid skulle vara ägnad att i någon mån tillgodose det behov av understöd, som den lagstadgade barnsängsvilan påkallade, tillstyrkte utskottet propositionen. Denna vann även riksdagens gillande, och i enlighet med riksdagens beslut utfärdades den ännu — ehuru efter viss ändring — gällande *kungörelsen av den 30 juni 1913* angående statsbidrag åt sjukkassor, som meddela moderskapshjälp.

1914 års riksdag.

Med anledning av särskilda vid 1914 års riksdag väckta motioner (I: 73 och II: 19) angående åtgärder för beredande av bättre vård i vissa fall åt barnsängskvinnor jämte nyfödda barn anhöll riksdagen i skrivelse den 26 augusti 1914, att Kungl. Maj:t antingen i sammanhang med pågående utredning angående införande av obligatorisk sjukförsäkring eller oberoende därav täcktes föranstalta om utredning, huruvida och i så fall vilka åtgärder borde vidtagas för att dels tillförsäkra mindre bemedlade barnsängskvinnor jämte nyfödda barn den vård vid förlossningar i hemmet, som dessa till befordrande av släktets sundhet och hälsa behövde, dels i övrigt bereda mindre bemedlade barnsängskvinnor jämte nyfödda barn tillfälle att vid tiden omkring förlossningen i händelse av behov erhålla tjänlig vård utom hemmet å för ändamålet anordnad plats.

Med anledning härav anbefalldes den 30 oktober samma år dels medicinalstyrelsen att i samråd med tillkallade sakkunniga verkställa utredning rörande vilka åtgärder, som utan föregripande av ordnandet av moderskapsförsäkringen i dess helhet kunde från det allmännas sida vidtagas i berörda avseende och dels socialstyrelsen att i sammanhang med den utredning rörande införande av obligatorisk sjukförsäkring, som anbefallts styrelsen den 31 december 1913, jämväl taga under övervägande den i riksdagens nyss återgivna skrivelse omhandlade frågan. Från nämnda uppdrag har socialstyrelsen sedermera erhållit befrielse. Genom Kungl. Maj:ts beslut den 10 februari 1922 förordnades, att även arbetet inom medicinalstyrelsen rörande den föreliggande frågan skulle uppskjutas tillsvidare till dess Konungen på anmälan av styrelsen annorlunda förordnade, varefter Kungl. Maj:t den 24 november 1922 återkallade det styrelsen givna bemyndigandet att anlita sakkunniga till biträde vid berörda utredning.

Socialförsäkringskommittén.

Vid tillsättandet den 31 december 1915 av den s. k. socialförsäkringskommittén framhöll departementschefen bland annat, att såväl förhållandena i utlandet som även den sociala försäkringens utveckling i vårt land finge anses giva vid handen, att tiden borde vara inne för igångsättande av utredning angående införandet av obligatorisk sjukförsäkring, därvid lämpligen även frågan om moderskapsförsäkring syntes böra utredas i sammanhang med frågan om den obligatoriska sjukförsäkringen.

I det av socialförsäkringskommittén den 14 oktober 1919 avgivna betänkan- det med förslag angående allmän sjukförsäkring föreslogs även införande av obligatorisk moderskapsförsäkring. Den moderskapshjälp, som enligt kommit- téförslaget skulle beredas, utgjordes dels av barnmorskehjälp och dels av kon- tanta understöd, benämnda moderskapspenning och ampenning. I överensstäm- melse med förslagets allmänna grunder skulle barnmorskehjälp och moderskaps-

penning utgå till försäkrad kvinna, vare sig hon var lönarbetare eller icke och utan avseende å hennes civilstånd. Ampenning, som efter det moderskapspenningen upphört, skulle utgå för tid under vilken modern ammade barnet, dock under högst femtio dagar, skulle däremot endast tillkomma kvinna, som för sitt uppehälle vore huvudsakligen beroende av arbete för arbetsgivares räkning. Moderskapspenningen skulle utgå med samma belopp som vanlig sjukpenning, dock med minst en krona under åtta veckor, varav minst två veckor före barnsörden. Ampenningen skulle enligt förslaget utgå med samma belopp som halv sjukpenning. Såsom villkor för erhållande av moderskapspenning fordrades, att kvinnan icke under tiden användes till arbete för arbetsgivares räkning.

Enligt den överarbetning av socialförsäkringskommitténs förslag, som senare verkställdes inom socialdepartementet av särskilt tillkallade sakkunniga, skulle rätten till moderskapsbarnbörda bortfalla bland annat för hustrur till icke försäkrade män och för vissa kvinnliga familjemedlemmar, vilka skulle uteslutas från försäkringen. Däremot behölls de föreslagna bestämmelserna rörande moderskapsbarnbördans storlek i stort sett oförändrade.

Det av socialförsäkringskommittén framlagda förslaget har emellertid icke föranlett någon proposition till riksdagen.

I en vid 1919 års riksdag väckt motion (II: 302) föreslogs skrivelse om utredning i vad mån staten direkt kunde å utomäktenskapliga barnaföderskor och deras barn i fall av uppenbar nöd vid tiden för nedkomsten bereda skydd och hjälp. Andra kammarens andra tillfälliga utskott framhöll i sitt utlåtande (nr 4) bland annat, att spørsmålet vore i synnerlig grad värt att beaktas av statsmakterna och att erfarenheten bestyrkte nödvändigheten att bereda erforderligt skydd åt dessa mödrar och deras barn under den kritiska tiden. Då emellertid utredning rörande den av motionären väckta frågan redan vore å bane inom fattigvårdslagstiftningskommittén fann utskottet en skrivelse från riksdagens sida i detta syfte icke påkallad och hemställde, att motionen icke måtte föranleda någon kammarens åtgärd, vilken hemställan även bifölls av kammaren.

Enligt 85 § i det av fattigvårdslagstiftningskommittén den 19 april 1921 av-
Fattigvårdslagstiftningskommittén.
givna förslaget till lag om den offentliga barnavården m. fl. författningar skulle, då moder till barn utom äktenskap på grund av havandeskapet eller barnsörden vore i behov av understöd, barnavårdsnämnden hava att meddela henne sådant för en tid av högst sex veckor före och sex veckor efter nedkomsten. Någon motsvarighet till denna bestämmelse ingick dock icke i det för 1924 års riksdag framlagda och av riksdagen med vissa ändringar antagna förslaget till lag om samhällets barnavård m. m.

I särskilda vid 1924 års riksdag i anslutning till nämnda lagförslag väckta
1924 års riksdag.
motioner (I: 202 och II: 327) framhölls, att det utredningsarbete, som Kungl. Maj:t i anledning av tidigare omförmälda beslut av 1914 års riksdag uppdragit åt medicinalstyrelsen att verkställa, inställdes våren 1922 och sedermera avklippes i samband med den allmänna kommittéupplösningen i november månad samma år. Motionärerna hemställde, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl.

Maj:tt hemställa, att det påbörjade utredningsarbetet angående åtgärder för beredande av bättre vård i vissa fall åt barnsängskvinnor och nyfödda barn måtte återupptagas och förslag i ärendet med snaraste föreläggas riksdagen. I denna fråga stannade kamrarna i skiljaktiga beslut, i det första kammaren biföll men andra kammaren avslög förslaget. Någon framställning kom sålunda icke till stånd.

Betänkande
med förslag
till lag om mo-
dershjälp den
18 juni 1924.

I samband med den överarbetning av fattigvårdslagstiftningskommitténs förslag, som inom socialdepartementet utfördes med biträde av härför tillkallade sakkunniga, utarbetades av ifrågavarande sakkunniga även ett särskilt förslag till lag om modershjälp. Nämda förslag, som avgavs den 18 juni 1924, innebar att kvinna, som på grund av havandeskap eller barnsbörd vore i behov av understöd, skulle vara berättigad till ekonomisk hjälp. Dylik hjälp skulle utgå dels till moderns underhåll under en månad vid tiden omkring förlossningen och dels till barnets underhåll under sex månader från dess födelse. Förslaget innebar sålunda en utvidgning av den nyss refererade bestämmelsen i 85 § av fattigvårdslagstiftningskommitténs förslag, som endast avsåg understöd av moder till barn utom äktenskap. Modershjälpen, som skulle beviljas av vederbörande fattigvårdsstyrelse, skulle i regel utgå med belopp som jämlikt 3 och 5 §§ i lagen om barn utom äktenskap i allmänhet plägade av domstol i orten utdömas såsom underhållsbidrag till sådant barn och dess moder från fadern. Kostnaden för modershjälpen var avsedd att bestridas av det fattigvårdssamhälle, vars fattigvårdsstyrelse beviljat hjälpen, med rätt för styrelsen att i regel av barnets fader uttaga ersättning. Till kostnaderna skulle bidrag lämnas av staten med belopp, som förslagsvis var upptaget till 25 öre om dagen.

Förevarande förslag har dock icke föranlett till någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Nu gällande
bestämmelser
rörande stats-
bidrag till fri-
villig moder-
skapsförsäk-
ring.

Det bidrag, som staten för närvarande lämnar till understödjande av kvinnor vid barnsbörd, består, såsom tidigare framhållits, i statsbidrag till de registrerade sjukkassor, som meddela moderskapshjälp. Bestämmelserna härom återfinnas i nyssnämnda kungörelse den 30 juni 1913 (nr 136). Statsbidraget utgår enligt denna kungörelse med 60 öre för varje dag, för vilken moderskapshjälp utgives. För statsbidragets åtnjutande äro föreskrivna vissa villkor, bland annat att moderskapshjälpen under en tid av minst 14 dagar utgår med minst 90 öre per dag eller ock med vård å förlossningsanstalt, att moderskapshjälp utgår allenast till kvinna, vilken omedelbart före barnsburden varit sjukhjälpförsäkrad under minst 270 dagar samt att bidrag icke må utgå för längre tid än 42 dagar för varje barnsbörd och icke för annan tid än då kvinnan avhållit sig från förvärvsarbete.

Till belysning av den omfattning som den frivilliga moderskapsförsäkringen genom sjukkassorna tagit må nämnas, att av samtliga 1,289 under år 1921 i verksamhet varande registrerade sjukkassor — av vilka dock 172 bestodo av endast manliga medlemmar — 462 kassor utfäste moderskapshjälp. Antalet moderskapsförsäkrade kvinnor utgjorde samma år 187,121 eller 79.5 % av samtliga inom sjukkassor försäkrade kvinnor. Antalet understödda moderskapsfall under året uppgick till 10,125 och antalet understödsdagar till 287,375, mot-

svarande en genomsnittlig understödstitid av ungefär 28 dagar eller 4 veckor. I moderskapshjälp utgavs i det allra närmaste 300,000 kronor, motsvarande ett genomsnittligt understödsbelopp per dag av något över 1 krona.

Kostnaderna för moderskapsförsäkringen hava bestritts dels med de vanliga medlemsavgifterna — vilka för sådant ändamål i regel ökats med ett belopp, beräknat lika för de manliga och kvinnliga medlemmarna inom respektive kassor — dels med statens nyssnämnda bidrag.

I det förslag till omorganisation av sjukförsäkringen, som utarbetats inom socialdepartementet och som jag torde få tillfälle att senare i dag för Kungl. Maj:t anmäla (proposition nr 117), hava upptagits ändrade bestämmelser jämväl i fråga om moderskapsförsäkringen. Förslaget bygger på den principen att statsbidrag skall lämnas endast åt en sjukkassa på varje ort. De sålunda statsunderstödda sjukkassorna skola mot erhållande av väsentligt höjda statsbidrag vara skyldiga att lämna mera omfattande prestationer än för närvarande. Vad angår moderskapsförsäkringen skola de statsunderstödda kassorna sålunda enligt de föreslagna bestämmelserna vara *skyldiga* att meddela moderskapshjälp åt sina kvinnliga medlemmar med minst 1 krona om dagen under minst 42 och högst 56 dagar för varje barnsbörd, därav högst fjorton dagar före barnets födelse. Statsbidraget för tid, då sådan hjälp utgår, föreslås i likhet med statsbidraget för sjukhjälpsdagar skola utgå med 50 öre om dagen, varjämte av statsmedel skall lämnas bidrag till vad sjukkassa utgiver för läkar- och barnmorskehjälp.

Föreslagna bestämmelser rörande statsbidrag till frivillig moderskapsförsäkring.

Det föreliggande förslagets grunder.

Av den föregående redogörelsen torde hava framgått, att hittills från samhällets sida vidtagna åtgärder i syfte att undanröja de betydande olägenheter, som i samband med inträffad barnsbörd kunna uppkomma genom kvinnornas yrkesarbete, icke kunna sägas vara tillfredsställande. Bortsett från statsbidraget till sjukkassor, som meddela moderskapshjälp åt sina medlemmar, har det allmännas verksamhet i syfte att skydda de kvinnliga arbetarna inom industrien i förevarande avseende närmast inskränkt sig till det förut omnämda förbudet att under viss tid i samband med barnsburden utföra vissa slag av yrkesarbete. Det inom socialdepartementet utarbetade författningsutkastet (*Bilaga A*) avsåg, som förut nämnts, att på bekostnad uteslutande av statsmedel vid barnsbörd understödja kvinnor, som på grund av nyss återgivna bestämmelser i arbetarskyddslagen avstängas från möjligheten att under viss tid erhålla arbetsförtjänst inom sitt yrke.

Såsom tidigare (sid. 7) framhållits, har nämnda utkast remitterats för yttrande dels till de inom socialdepartementet tillkallade sakkunniga — i det följande betecknade såsom *granskningsnämnden* — dels till försäkringsrådet, riksförsäkringsanstalten och socialstyrelsen. Härvid hava granskningsnämnden och försäkringsrådet tillstyrkt förslaget; socialstyrelsen har icke till närmare övervägande upptagit spörsmålet i vad mån en understödsverksamhet på

Yttranden över det inom socialdepartementet utarbetade utkastet.

det föreliggande begränsade området må anses berättigad; riksförsäkringsanstalten slutligen har avstyrkt förslaget.

Granskningsnämnden har enhälligt avgivit följande utlåtande i frågan:

»Det föreliggande förslaget till moderskapsunderstöd åt kvinnor i visst industriellt arbete torde enligt de sakkunnigas mening få betraktas såsom det mest tilltalande av de förslag i detta ämne, som hittills framkommit. Vid valet mellan försäkring och understöd på förevarande område anse de sakkunniga understödslinjen vara att föredraga framför försäkringslinjen. Vad beträffar omfattningen av den föreslagna understödsverksamheten skulle de sakkunniga med tillfredsställelse sett en utsträckning av nämnda verksamhet till kvinnor, sysselsatta även inom andra yrken och företag än dem, på vilka lagen om arbetarskydd äger tillämpning. En dylik utsträckning av verksamheten synes emellertid, med hänsyn till de ekonomiska konsekvenserna, icke för närvarande kunna förordas. Under sådana förhållanden har det synts de sakkunniga lämpligt att, såsom i förslaget avsetts, begränsa understödsverksamheten till kvinnor, som äro sysselsatta i arbete, omförmält i 19 § i lagen om arbetarskydd, beträffande vilka förbud mot arbete gäller under viss tid i samband med nedkomsten.»

Försäkringsrådet.

Försäkringsrådet framhöll till en början, att åtgärder för beredande av moderskapshjälp intimt och naturligt hörde samman med sjukförsäkringen. För att emellertid genom sammankopplingen med sjukförsäkringen en verkligt effektiv moderskapshjälp skulle kunna beredas, fordrades enligt försäkringsrådet, att sjukförsäkringen bland annat hade tillräcklig omfattning, vilket enligt rådets uppfattning knappast kunde åstadkommas på annat sätt än genom att göra den obligatorisk. Då någon utsikt icke förefanns att för närvarande erhålla en obligatorisk sjukförsäkring, måste för lösande av frågan om moderskapshjälp eller åtminstone en del av densamma andra utvägar sökas.

Därefter anförde försäkringsrådet:

»Inskränker man sig nu till att medtaga allenast den grupp av arbeterskor, som äro sysselsatta i de uti 15 § arbetarskyddslagen angivna företag och som på grund av 19 § i samma lag måste vid barnsbörd viss tid avhålla sig från sitt yrkesarbete, synes vara lämpligast att tills vidare och såsom ett provisorium välja den väg, understöd direkt genom statsmedel, på vilken utkastets författare slagit in. Provisoriet torde göras till föremål för omprövning, då tiden anses inne att giva sjukförsäkringen en mera rationell anordning.

Önskligt hade naturligen varit, att omfattningen av dem, som skola erhålla rätt till moderskapsunderstöd, redan från början kunnat göras vidare. Lika stort behov av moderskapshjälp finnes även hos andra arbeterskor som hos dem vilka sysselsättas i företag, som avses i 15 § arbetarskyddslagen; i en del fall är måhända behovet större. Av ekonomiska skäl får väl en utvidgning av omfattningen anses utesluten, särskilt om understödet skall betalas uteslutande av statsmedel. Om en begränsning och en ganska skarp sådan till en början måste göras, synes rådet riktigast och mest befogat, att i första hand de medtagas, som på grund av lagstiftningen äro skyldiga att vid barnsbörd avhålla sig från utövningen av sitt yrkesarbete och därigenom gå miste om arbetsinkomst.

Det har ifrågasatts, att vid utmätandet av moderskapsunderstödet behovsprincipen borde komma till användning. Den bör dock ej här komma till tillämpning, särskilt om man avser att genom understödet bereda ersättning till viss grad för den inkomst, vederbörande mister därigenom att de på grund

av lagstiftningen måste under en tid avhålla sig från sitt yrkesarbete. En tillämpning av behovsprincipen skulle för övrigt medföra en gradering av understödet och icke oväsentligt komplicera förvaltningen. Principens tillämpning skulle sannolikt ej heller medföra någon avsevärd besparing.»

Vid försäkringsrådets utlåtande hava fogats särskilda yttranden dels av försäkringsrådet Geijer dels av försäkringsrådet Tengstrand. Herr *Geijer* anförde härvid:

»Rätten till moderskapsunderstöd har enligt förslaget begränsats till arbeterskor, vilka sysselsättas i företag, som avses i 15 § arbetarskyddslagen. Skälet till denna begränsning skulle vara, att dessa arbeterskor jämlikt bestämmelserna i 19 § av lagen äro förhindrade att sysselsätta sig med sitt vanliga arbete. Detta skäl torde emellertid knappast vara bärande. Såsom jämväl försäkringsrådets majoritet framhåller torde lika stort behov av moderskapsunderstöd föreligga för andra arbeterskor, och det torde icke kunna med fog sägas, att dessa hava mindre berättigade anspråk på erhållande av understöd därför att de icke genom särskilt lagbud äro förhindrade att sysselsätta sig med visst arbete. Å andra sidan har enligt förslaget rätten till understöd gjorts oberoende av huruvida behov av understöd i det särskilda fallet föreligger eller ej. Därest av ekonomiska skäl rätten till moderskapsunderstöd icke anses kunna i denna vidsträckt omfattning föreslås för alla kvinnor, vilka sysselsättas med lönearbete, anser jag, att det bör tagas i övervägande, huruvida det icke vore riktigare och rättvisare, att den såsom nödvändig ansedda begränsningen gjordes så, att såsom villkor för understödets åtnjutande uppställdes, att vederbörande eljest skulle sakna medel för sitt uppehälle men att å andra sidan rätten till understöd utsträcktes till alla med lönearbete sysselsatta kvinnor.»

I det av herr *Tengstrand* avgivna yttrandet, vartill herr *Wallenius* anslöt sig, anfördes:

»Enligt min mening kan bestämmelsen i 19 § av lagen om arbetarskydd icke för dem, som bestämmelsen gäller, grunda verklig rätt till understöd av sådan art som det i föreliggande författningsutkast föreslagna. Hade så varit förhållandet, hade utan tvivel ifrågavarande bestämmelse icke fått träda i tillämpning, förrän ersättningsfrågan blivit ordnad. Men under sådana förhållanden, och då det här gäller icke försäkring utan direkt understöd med statsmedel, synes mig det principiellt riktiga vara, att sådant understöd utgives endast till dem av ifrågavarande grupp av kvinnor, som kunna antagas därav vara av verkligt behov. Jag anser därför, att ett förslag sådant som det föreliggande bort hava föregåtts av utredning om och i vad mån vid utdelande av understöd behovsprincipen lämpligen skulle kunna komma i tillämpning. Möjligen skulle därigenom kunnat visa sig, att för samma kostnad, som nu föreslagits, omfattningen av dem, som skulle komma i åtnjutande av understöd, skulle, såsom önskligt varit, kunnat göras vidare. Med hänsyn till den dagliga sjukpenningens jämförelsevis ringa belopp och den korta tid, under vilken understödet skall utgå, torde tillämpning av behovsprincipen vid understödets bestämmande ingalunda behöva medföra annan gradering av understödets belopp än den, som beror på olikheten i vederbörandes arbetsförtjänst.»

I sitt utlåtande framhåller *riksförsäkringsanstalten*, efter ett omnämmande av de åtgärder, som av statsmakterna redan vidtagits i syfte att bereda vissa kvinnor erforderlig vila i samband med barnsörden, bland annat följande:

Riksförsäkringsanstalten.

»Frågan om beredandet av erforderlig vila åt kvinna vid barnsbörd är enligt riksförsäkringsanstaltens mening av sådan vikt, att en snar för problemet i dess helhet omfattande lösning är av behovet påkallad. En sådan lösning torde böra ske under medverkan av och i anslutning till den sociala sjukförsäkringen. I länder med obligatorisk sjukförsäkring har frågan om moderskapsunderstöd funnit sin lösning inom ramen av den obligatoriska försäkringens förmåner.»

Vad det föreliggande förslaget beträffar göres gällande, att det icke endast täckte den merförlust, som de i industriellt arbete sysselsatta kvinnorna kunde på grund av förbudet i 19 § i arbetarskyddslagen komma att göra i förhållande till andra kvinnor, utan ginge längre och tillförde dessa kvinnor i vissa avseenden en privilegierad ställning i förhållande till övriga kvinnor. I riksförsäkringsanstaltens yttrande anmärkes även, att det i förslaget icke stadgades om någon statens rätt till regresstalan för utgivet understöd mot barnafader på grund av dennes skyldigheter enligt 5 § i lagen om barn utom äktenskap. Härigenom komme enligt riksförsäkringsanstaltens mening barnafaderns skyldighet direkt och ovillkorligt att överflyttas på staten. Riksförsäkringsanstalten framhåller även, att därest man godtog en förordning av sådan innebörd som den föreslagna, det icke syntes kunna undgås, att man samtidigt toge ställning till frågan om krav från andra kvinnors sida om direkt understöd vid barnsbörd.

Såsom sammanfattning av sin granskning av förslaget ur principiell synpunkt anför riksförsäkringsanstalten:

»Vid övervägande av skälen för och emot lösandet av frågan om moderskapsunderstöd åt kvinnor i visst industriellt arbete på sätt i utkastet skett har riksförsäkringsanstalten kommit till den meningen, att, som förslaget underkänner försäkringsprincipen och helt ansluter sig till principen, att staten genom direkt understöd bör övertaga det ekonomiska säkerställandet för att kvinna vid barnsbörd erhåller viss vila från arbete utan förpliktelse för barnets föräldrar eller annan att söka medverka därtill, riksförsäkringsanstalten anser sig icke kunna biträda förslaget.»

Efter att sålunda hava avstyrkt det föreliggande förslaget uttalar riksförsäkringsanstalten, att den ansåge, att lösningen av berörda fråga borde sökas genom anslutning till den statsunderstödda sjukvårdsrörelsen, och framkastar tanken på möjligheten av att i samband med omorganisationen av sjukförsäkringen kunde i en eller annan form åstadkommas viss tvångsanslutning av nu ifrågakomna kvinnor till de statsunderstödda sjukvårdsanstaltarna. Om en sådan tvångsanslutning icke nu skulle anses möjlig, kunde enligt riksförsäkringsanstaltens mening tänkas, antingen att sjukvårdsanstaltarna vid försäkring tillerkändes högre bidrag för att giva dessa kvinnor ersättning för den förlust, som utöver vad som i allmänhet gällde för barnafödskor drabbade dem på grund av arbetarskyddslagens förbud för arbete under viss tid eller ock att till de sålunda försäkrade kvinnorna av statsmedel gäves ett tillskott till de ersättningar, som utginge från sjukvårdsanstaltarna, därest dessa ersättningar icke täckte nämnda förlust.

I ett särskilt yttrande till riksförsäkringsanstaltens utlåtande har byråchefen *von Schulzenheim* med instämmande av ledamöterna *Löfmark* och *Källström* framhållit och närmare utvecklat den även i riksförsäkringsanstaltens utlåtande

uttalade uppfattningen, att en statlig understödsverksamhet av här föreslagen art faktiskt skulle innebära en minskning i det ekonomiska ansvar, som enligt 5 § i lagen om barn utom äktenskap åläge barnafadern. Med utgångspunkt från denna uppfattning ifrågasättes, huruvida den föreslagna understödsverksamheten icke lämpligen kunde begränsas till fall, där den, som enligt eljest gällande lagstiftning hade skyldighet att *före staten* bidraga till kvinnans underhåll under den ifrågavarande tiden, icke kunde behörigen fullgöra eller icke behörigen fullgjorde denna skyldighet. Härvid anför von Schulzenheim bland annat:

»Så länge nämnda lagstiftning består, lär i varje fall ur det ifrågavarande i arbetarskyddslagen rörande barnaföderska meddelade förbudet icke kunna härledas någon skyldighet för staten att av statsmedel hålla även barnafadern skadeslös på grund av detsamma.»

Byråcheferna *Östrand* och *Odelstierna* hava reserverat sig mot anstaltens utlåtande och på grund av närmare anförda synpunkter tillstyrkt, att det remitterade förslaget lägges till grund för utarbetande av proposition till riksdagen. I anledning av den av riks försäkringsanstalten framförda uppfattningen att genom förslagets antagande barnafaderns skyldighet på grund av 5 § i lagen om barn utom äktenskap i vissa fall direkt och ovillkorligt skulle överflyttas på staten anför reservanterna följande:

»Denna åsikt kunna vi icke dela. Godkänner man den av anstalten använda argumenteringen blir konsekvensen för övrigt den, att varje statsunderstöd till utgivande av moderskapshjälp bör avstyrkas, enär därigenom en del av barnafaderns ovannämnda skyldigheter skulle överflyttas på staten.»

Det av riks försäkringsanstalten skisserade förslaget om tvångsanslutning av nu ifrågavarande kvinnor till frivilliga statsunderstödda sjukkassor anse reservanterna vara behäftat med så betänkliga brister, att detsamma utan vidare torde kunna förbigås. Vad däremot beträffar frågan om den ifrågasatta understödsverksamhetens utbytande mot försäkring, framhålla reservanterna, att denna försäkringsverksamhet, så länge obligatorisk sjukförsäkring icke genomförts, syntes kunna ordnas genom riks försäkringsanstalten. Sålunda hade riks försäkringsanstalten bland annat möjlighet att i samband med debitering av olycksfallsförsäkringsavgifter på ett enkelt sätt kunna organisera debiteringen av moderskapsförsäkringsavgifter.

Det av *socialstyrelsen* avgivna utlåtandet inriktar sig närmast på en granskning av förslagets detaljbestämmelser. För vad härutinnan yttrats kommer jag att redogöra vid behandlingen av de olika paragraferna i förslaget. Beträffande förslagets grundprincip anför *socialstyrelsen*, att den icke kunnat till närmare övervägande upptaga spörsmålet i vad mån en understödsverksamhet på detta begränsade område kunde anses berättigad, liksom *styrelsen* icke heller varit i tillfälle att närmare utreda sambandet mellan denna understödsform och en obligatorisk moderskapsförsäkring.

Därjämte erinrar *socialstyrelsen*, att i det förslag till revision av lagen om arbetarskydd, som *styrelsen* nyligen avgivit, det stadgande, som motsvarade 19 § i den nu gällande lagen om arbetarskydd, givits ett väsentligt större till-

lämpningsområde än sistnämnda stadgande för närvarande äger. Därest förslaget i förevarande avseende skulle vinna bifall, skulle sålunda kretsen av understödsberättigade komma att utvidgas, sannolikt i rätt avsevärd omfattning.

Departementschefen.

De avgivna utlåtandena hava sålunda givit vid handen, att endast riksförsäkringsanstalten avstyrkt grundtanken i det föreliggande förslaget att med statsmedel vid barnsbörd understödja kvinnor, som på grund av bestämmelserna i 19 § arbetarskyddslagen utestängas från möjligheten att under viss tid erhålla arbetsförtjänst inom sitt yrke. Anstaltens avstyrkande motiveras dels därmed att det framlagda förslaget icke innebure en lösning av frågan i anslutning till sjukförsäkringen dels därmed att — såvitt angår barn utom äktenskap — förslagets antagande enligt anstaltens mening skulle innebära, att barnafaderns skyldighet på grund av 5 § i lagen om barn utom äktenskap skulle i viss utsträckning direkt och ovillkorligt överflyttas på staten.

Vad det första skälet beträffar må endast framhållas, att en tillfredsställande lösning av moderskapsförsäkringen visserligen enklast och naturligast skulle kunna ske i samband med införande av en obligatorisk sjukförsäkring. Men då möjligheten att inom en närmare framtid kunna genomföra en sådan försäkring i vårt land, såsom i annat sammanhang anförts, torde vara utesluten, synes det mig naturligast att, till dess så kan ske, på annan väg söka åvåga bringa en lösning av frågan i första rummet för den grupp av kvinnor, vilka genom i samhällets eget intresse vidtagna skyddsåtgärder fått sina möjligheter minskade att tillgodose de i samband med barnsborlden ökade behoven. Givetvis vore det, såsom jag redan tidigare framhållit, av största vikt om även andra grupper av kvinnor kunde göras delaktiga av liknande förmåner, men då detta av olika skäl icke låter sig göra, kan såsom reservanterna i riksförsäkringsanstalten framhålla denna omständighet icke vara ett skäl för en väsentligen negativ ståndpunkt i den föreliggande frågan.

Beträffande det andra nyss omnämnda skälet, som av riksförsäkringsanstalten anføres mot grundtanken i det föreliggande förslaget, vill jag framhålla, att vad därutinnan anförts innebär en i förevarande sammanhang ny synpunkt, vilken, om den vore riktig, skulle utgöra ett avgörande hinder icke blott för ifrågavarande utan överhuvud taget för nästan all med bidrag från det allmänna utövad försäkrings- eller understödsverksamhet å det sociala området. Nu torde det emellertid förhålla sig så, att anstalten vid invändningens framställande förbisett en omständighet av stor betydelse.

Det lär väl nämligen knappast vara så, att syftet med social försäkring och understödsverksamhet är att för vederbörande hjälpbehövande skapa något slags understödsrätt mot staten eller en försäkringsinrättning, vilken rätt skulle kunna tillgripas, då den försörjningspliktige ej fullgör sina skyldigheter. Ändamålet med statens åtgärder är tydligen ur förevarande synpunkt närmast att sörja för att ersättning utgår snabbt och säkert, så snart rätt därtill finnes, och alltså oberoende av om någon försörjningspliktig finnes eller ej. Detta framgår av ett flertal bestämmelser. I pensionsförsäkringslagen är till och med uttryckligen föreskrivet, att vid bestämmande av beloppet av pen-

sionstillägg — som i lika hög grad som det nu avsedda är ett rent understöd — som inkomst ej skall räknas underhåll, som utgår på grund av föräldrars och barns försörjningsplikt gentemot varandra. Förevarande understöd bestämmes till sitt belopp icke av kvinnans försörjningsbehov utan av hennes inkomst i det arbete hon tvingats att lämna. Just i fråga om bidrag från barnafäder i utomäktenskapliga förbindelser lärer för övrigt erfarenheten hava visat, att försörjningsplikten genom undanhållande eller på annat sätt försummas i en utsträckning, som i många fall för vederbörande mödrar gör stadgandet om faderns försörjningsplikt till en död bokstav. Oavsett det dröjsmål och den ovisshet, som statsbidraget i viss mån avser att avhjälpa, finnes alltså även på grund av angelägenheten att sörja för moderns och barnets försörjning skäl för statens hjälp. Många omständigheter göra det svårt för en moder att på rättlig väg utkräva försörjningspliktens fullgörande. Att staten skulle kräva igen det lämnade understödet lärer uppenbarligen icke kunna ifrågakomma; sådant krav skulle med samma skäl kunna göras gällande gentemot kvinnan själv eller, om hon är gift, mot hennes man.

Vad vidare angår de av riks försäkringsanstalten alternativt anvisade utvägarna för frågans lösning, hava desamma givetvis varit under noggrann omprövning redan före de remitterade utkastens framläggande, något som för övrigt framgår av en vid remissen fogad promemoria. Jag torde icke behöva uppehålla mig vid skälen, varför det är fullständigt uteslutet att för vissa befolkningsskategorier stadga obligatorisk anslutning till frivilligt bildade och utan direkt statskontroll förvaltade sjukkassor, som sannolikt icke ens, i varje fall icke till en början, skulle komma att finnas å alla orter; den obligatoriska försäkringsvägen har för övrigt, som av den föregående redogörelsen framgått, mött kraftigt motstånd och torde näppeligen bliva mera tilltalande i den föreslagna formen. Förslaget om högre bidrag till sjukkassor för industriarbeterskor eller extra bidrag till sådana arbeterskor, då de äro moderskapsförsäkrade i sjukkassa, har på huvudsakligen följande grunder icke befunnits lämpligt. Våra sjukkassor arbeta med s. k. enhetliga premier, d. v. s. avgiften utgår med samma belopp för samma förmåner, oavsett medlemmarnas inträdesålder, särskilda yrkesrisker o. d. Där moderskapsförsäkring förekommer, bestrides den vanligen genom ett för alla medlemmar, män som kvinnor, lika tillägg till premierna. Verkan av ifrågavarande förslag skulle nu bliva, *antingen* att industriarbeterskor för *samma förmåner* som andra moderskapsförsäkrade kvinnor skulle erlägga *lägre premie*, eller att de för *samma premie* skulle erhålla *högre förmåner*. Utom den omläggning av premiesystemet, som särskilt i första fallet skulle bliva nödvändig för kassorna, har det från sjukkassehåll starkt betonats, att en dylik olikhet skulle väcka mycket stark ovilja bland kassans övriga medlemmar, varigenom särskilt anslutningen från de mödrar, som icke skulle bliva delaktiga av det extra bidraget men vilkas försäkring dock är i hög grad önskvärd, skulle starkt äventyras. Även om, såsom enligt föreliggande förslag till nyorganisation av sjukförsäkringen, de statsunderstödda kassorna skulle vara öppna och alltså formellt skyldiga att mottaga industriarbeterskor, skulle de säkerligen med detta förslag betrakta dessa

kvinnor som mindre önskvärda såsom medlemmar och alltså i varje fall icke göra några ansträngningar för att förvärva dem till medlemmar. Härav skulle åter följden med all sannolikhet bliva, att just de mödrar, som bäst vore i behov av understöd, nämligen de yngre och ogifta, icke skulle komma i åtnjutande av det bistånd, statsmakterna velat lämna dem.

För övrigt må anmärkas, att därest den av riksförsäkringsanstalten framställda invändningen om sambandet med den enskildes försörjningsplikt vore bärande, densamma skulle med samma skäl kunna riktas mot anstaltens nu behandlade förslag om statsunderstöd genom förmedling av sjukkassorna.

Vad beträffar frågan om den av socialstyrelsen föreslagna ändringen i 19 § i arbetarskyddslagen, varigenom dess tillämpningsområde skulle komma att ökas och därmed även kretsen av understödsberättigade vidgas, vill jag framhålla, att frågan om dylik ändring icke kommer att föreläggas innevarande riksdag. Det synes mig vid sådant förhållande uppenbart, att förevarande förordning måste anknyta till gällande arbetarskyddslagstiftning. Om och när en jämkning på förevarande punkt sker i denna, torde tiden vara inne att åstadkomma en anpassning i fråga om rätten till ifrågasatt understöd.

På nu anförda skäl har jag funnit de framställda invändningarna icke böra utgöra hinder mot förslaget framläggande för riksdagen och övergår alltså till att behandla de särskilda punkterna i detsamma.

Förslagets detaljbestämmelser.

1—3 §§.

I enlighet med den angivna utgångspunkten hade i det inom socialdepartementet utarbetade utkastet kretsen av de kvinnor, som skulle bliva delaktiga av det ifrågasatta understödet, begränsats till i 19 § i arbetarskyddslagen avsedda kvinnor, d. v. s. kvinnor som användas eller använts i arbete som omförmäles i 15 § i lagen. Denna begränsning kan emellertid göras mera eller mindre sträng. I varje fall hade ansetts böra fordras, att det sista arbete, vari kvinnan före barnsörden använts, varit av sådan natur som avses i sistnämnda lag. Då såsom industriarbeterska icke lär kunna anses den som icke åtminstone under någon kortare tid sysselsatts i industriellt arbete, hade därjämte som villkor för rätt till understöd uppställts, att kvinnan under året närmast före barnsörden haft sådant arbete av viss sammanlagd varaktighet. Alternativt hade ifrågasatts, att detta arbete skulle *hela* den sålunda bestämda tiden hava varit av den mera kvalificerade beskaffenhet som avses i nämnda lagrum (*Bilaga A*, 1 § första stycket).

Ett strängt fasthållande vid utgångspunkten lär innebära, att understöd lämnas endast åt kvinna, som *på grund av arbetarskyddslagens bestämmelser* avbrutit sitt arbete, d. v. s. som antingen före barnsörden erhållit ledighet med återopande av denna lag eller ock efter barnsörden allenast på grund av lagens bestämmelser icke sysselsatts i sådant arbete. Såsom ett något vidsträcktare alternativ hade emellertid i utkastet upptagits även en bestämmelse

av sådan avfattning, att en kvinna som i övrigt uppfyllde betingelserna för erhållande av understöd skulle kunna erhålla sådant, även om hon på grund av arbetslöshet, sjukdom eller dylikt redan en tid före barnets födelse avbrutit arbetet.

Den tid under vilken understöd skall utgå hade i anslutning till arbetarskyddslagens bestämmelser i utkastet begränsats till högst två veckor före och högst sex veckor efter barnsörden. I princip torde tydligen, då det är fråga om ett understöd i ersättning för arbetsförtjänst, understödet icke utgå för tid då sådan förtjänst åtnjutits. I analogi med vad nyss anförts kan emellertid även härutinnan tänkas en begränsning av större eller mindre stränghet, i det att rätten till understöd kan böra upphöra, *antingen* så snart kvinnan överhuvud användes i förvärvsarbete — detta i överensstämmelse med gällande regler om statsunderstöd till sjukkassornas moderskapsförsäkring — *eller* så att rätten bibehålles, så länge kvinnan blott icke återgår till sådant strängare arbete som det vari hon förut använts och som avses i arbetarskyddslagens 15 §. I utkastet hade upptagits alternativa bestämmelser i detta hänseende (*Bilaga A 2 §*).

Understödsbeloppet hade i utkastet i motsats till enligt 1911 års förslag satts i förhållande till kvinnans arbetsförtjänst. Principen var, att det skulle utgöra $\frac{2}{3}$ av denna. I fråga om beräkningen av arbetsförtjänsten skulle emellertid tillämpas en intervallberäkning, i anslutning till utarbetad utkast till ny lag om försäkring för olycksfall i arbete, vilket utkast ligger till grund för det förslag till lag i ämnet, som Kungl. Maj:t förut denna dag på min hemställen beslutit förelägga riksdagen (proposition nr 109). Här må endast anmärkas att lägsta understödsbeloppet kommer enligt nu förevarande förslag att utgöra 1 krona för dag och det högsta — för kvinnor med mera än 3,105 kronors årlig arbetsförtjänst — 6 kronor för dag. Såsom framgår av en på min begäran av byråchefen i riksförsäkringsanstalten *D. Östrand* utarbetad promemoria angående kostnaderna för förslaget, vilken torde få såsom bilaga (*Bilaga B*) fogas vid detta protokoll, har på grundval av kvinnornas faktiska arbetsförtjänst det genomsnittliga understödsbeloppet för dag enligt dessa grunder beräknats komma att uppgå till 2 kronor 90 öre.

Vad angår organisationen av understödsverksamheten hade det enligt utkastet ansetts möjligt och lämpligt, att då enligt förslaget till ny lagstiftning om olycksfallsförsäkring denna försäkring centraliseras hos en — visserligen väsentligt annorlunda organiserad — riksförsäkringsanstalt, denna anstalt ombesörjer jämväl moderskapsunderstödens bestämmande och utanordnande. Det ansågs ur organisatorisk synpunkt vara en fördel, att frågor om moderskapsunderstöd handlades på samma sätt som ärenden tillhörande olycksfallsförsäkringen. Den nya riksförsäkringsanstalten komme vidare att utan särskilda anordningar hava möjlighet att bestämma kvinnans arbetsinkomst och därigenom understödets belopp. På samma sätt som föreslås beträffande olycksfallsförsäkringen, hade det emellertid ansetts, att genom avtal mellan riksförsäkringsanstalten och särskilda av de nya statsunderstödda sjukkassorna åt dessa sistnämnda skulle kunna överlämnas att inom deras respektive verk-

samhetsområden övertaga bestämmandet och utgivandet av moderskapsunderstöden. Då vissa fördelar beträffande tillsyn över att understöd icke åtnjutes i strid mot givna bestämmelser m. m. syntes vara förenade med en decentralisation, hade det därvid hållits före, att avtal i sådant hänseende borde kunna träffas även med sådana statsunderstödda sjukkassor, som icke ansetts kunna anförtros det vanskligare värvet att i viss mån handhava olycksfallsförsäkring. Å andra sidan hade med en dylik organisation några betänkligheter mot decentralisationen icke ansetts behöva förefinnas, då den centrala ledningen dock i varje fall komme att finnas hos riksförsäkringsanstalten och då besvärsmått vore avsedd att medgivas över sjukkassornas beslut. I anslutning till förslaget till ny olycksfallsförsäkringslag hade därjämte denna besväransordning utformats så, att besvären skulle ingivas till riksförsäkringsanstalten, på det att denna skulle äga möjlighet att under hand åstadkomma rättelse, då sådan ansåges böra ske.

Gransknings-
nämnden.

Vad angår det närmare utformandet av bestämmelserna i 1 § i förslaget har granskningsnämnden icke närmare ingått härfpå utan inskränkt sig till att framhålla, att denna paragraf enligt deras mening borde erhålla en sådan form, att därav tydligt framginge, att statens understödsverksamhet vore knuten till de fall, beträffande vilka förbud mot arbete gällde.

Inom granskningsnämnden hava vidare herrar *Carlsson* och *Hansson*, fröken *Hessलगren* samt herrar *Johansson*, *Kempe* och *Thorberg* förordat följande formulering av 2 § första stycket: »Understöd utgår för en tid av två veckor närmast före och sex veckor närmast efter barnsörden, dock endast för tid, då kvinnan avhåller sig från förvärsarbete.»

Herrar *Kvarnzelius* och *Tjällgren* ansluta sig till nämnda av herrar *Carlsson* m. fl. förordade formulering med den inskränknigen att understöd under de två veckorna före barnsörden endast bör utgå i fall, där läkare eller barnmorska förklarar ledighet från arbetet behöfvig.

Beträffande bestämmelserna i 2 § i utkastet hava herrar *Bernström* och *von Sydow* anfört följande:

»Enligt den medicinska vetenskapens nuvarande uppfattning lärer arbete och kroppsrörelse, även under den tid, som närmast föregår barnsörden, i regel vara nyttigt för såväl modern som barnet. Härtill kommer att i lagen om arbetarskydd icke stadgas förbud mot arbete under tiden före barnsörden, utan endast rättighet för kvinna att erhålla ledighet från arbetet, därest hon med intyg av läkare eller barnmorska styrker, att hon med sannolikhet kan vänta sin nedkomst inom två veckor. På grund härav anse vi, att understöd endast bör utgå under sex veckor närmast efter barnsörden, och föreslå följande lydelse för 2 § första stycket:

Understöd utgår för en tid av sex veckor närmast efter barnsörden, dock endast för tid, då kvinnan avhåller sig från förvärsarbete.»

Försäkrings-
rådet.

Försäkringsrådet anför beträffande 1 och 2 §§ bland annat, att om man utginge från att bestämmelserna i 19 § av arbetarskyddslagen skulle vara avgörande för begränsningen av rätten till understöd, den fordran borde uppställas, att arbeterskan skulle vara sysselsatt i sådant arbete, som avses i 15 § av arbetarskyddslagen, då ledighet erhöles på grund av 19 paragrafens bestämmel-

ser, vilket skulle kräva en omformulering av första paragrafen i utkastet. Beträffande 2 § borde enligt rådets mening understödet utgå under de förutsättningar, som angäves i alternativet till första stycket av nämnda paragraf, och för tillgodoseende av syftet med understödet borde även en förutsättning vara, att kvinnan avhölle sig jämväl från annat förvärvsarbete.

Under förutsättning att proposition angående förevarande förslag ansåges bära framläggas ansluter sig beträffande 1 § *riksförsäkringsanstalten* till det senare alternativet till första stycket, vari dock förordas viss omformulering. Därjämte föreslår anstalten, att i 1 § göres hänvisning till 19 § i lagen om arbetarskydd i stället för till 15 § i samma lag. Beträffande 2 § tillstyrker anstalten det senare alternativet till första stycket och framhåller såsom önskligt, att begreppet förvärvsarbete närmare bestämmes i lagtexten.

Riksförsäkringsanstalten.

Beträffande 1 och 2 §§ i utkastet anför *socialstyrelsen* följande:

»Med hänsyn till syftet med ifrågavarande understöd är det uppenbarligen påkallat att förbinda dess utgående med sådana villkor, att från dess åtnjutande avskiljas kvinnor, som ej kunna anses som industriarbeterskor. Av de i 1 § i sådant avseende framlagda alternativen vill styrelsen för sin del närmast förorda det förra, som bestämmer kretsen av understödsberättigade på så sätt, att understöd skall tillkomma kvinna, som under den tid av ett år, vilken närmast föregått barnsörden, sammanlagt i minst fyra månader använts i arbete, som angives i 15 § i lagen om arbetarskydd. Att härmed, såsom även ifrågasatts, jämställa användande i annat industriellt arbete, anser styrelsen oriktigt — man skulle därmed släppa den rättsgrund, varpå förevarande anordning skulle vila, och komma in på spörsmålet om allmänt moderskapsunderstöd. Men icke heller detta snävare alternativ anser styrelsen på ett praktiskt och principiellt tillfredsställande sätt begränsa kretsen av understödsberättigade. Först och främst bör från industriarbeterskornas grupp avskiljas alla de, som före den tid, då rätten till understöd skulle inträda, definitivt lämnat industriarbetet. Så som stadgandet nu är avfattat, skulle understöd kunna tillkomma exempelvis kvinna, som åtta månader före barnsörden lämnat arbetet utan någon avsikt att senare återgå i samma eller annat industriellt arbete. Detta kan icke anses riktigt och torde måhända icke heller vara avsett. Påpekas må även, att fall skulle kunna förekomma, då här ifrågavarande anordning skulle kunna medföra frestelse för kvinnan att framkalla förtidig nedkomst. En omformulering, som förhindrar dylika verkningar av bestämmelsen, torde därför vara påkallad. Vidare synes enligt styrelsens mening den föregående anställningstid inom industrien, som uppställs som villkor för åtnjutande av understödet, böra omedelbart föregå den tidpunkt, vid vilken understöd-rätten är avsedd att inträda. Härigenom skulle avgörandet, huruvida rätt till understöd föreligger eller ej, komma att väsentligt underlättas. Till gengäld torde en minskning av den föregående anställningstidens längd från fyra till tre månader kunna göras. Emellertid torde billighetsskäl få anses tala för, att kvinna som någon kortare tid, förslagsvis en månad, före den, då rätten till understöd skulle hava inträtt, nödgats lämna arbetet till följd av olycksfall, sjukdom, arbetsbrist eller annan omständighet, varöver hon icke råder, icke på grund därav skall gå förlustig dylik rätt.

Socialstyrelsen.

Därjämte anser styrelsen, att den grundläggande bestämmelsen i 1 § bör omläggas så, att den direkt anknyter till stadgandet i 19 § arbetarskyddslagen, som ju utgör den grund, varpå rätten till understöd närmast stödjjes. Därvid bör då hänsyn även tagas till det skilda innehållet i första och andra styckena

av sistnämnda stadgande. Vid denna omläggning böra 1 och 2 §§ lämpligen kunna sammanslås.

I första stycket av 2 § upptages såsom ytterligare villkor för understödets utgående, att kvinnan skall avhålla sig från visst angivet slag av arbete. Att ett dylikt villkor uppställles, torde få anses ligga i sakens natur. Frågan gäller blott, hur pass strängt principen ifråga bör genomföras. Av de olika alternativ, som härutinnan framställts, vill styrelsen för sin del ansluta sig till det, enligt vilket understöd endast utgår för tid, då kvinnan avhåller sig från förvärvsarbete. Då understödet är avsett att bereda kvinnan möjlighet dels att själv komma i åtnjutande av behövlig vila, dels att mera odelat ägna sig åt sitt barn, måste en sådan bestämmelse anses vara välgrundad. Styrelsen vill även erinra om att enligt kungörelsen den 30 juni 1913 angående statsbidrag åt sjukkassor, som meddela moderskapshjälp, statsbidrag icke utgår för annan tid än den, under vilken kvinnan avhållit sig från förvärvsarbete.

Med sammanfattning av vad styrelsen i det föregående anfört skulle styrelsen förslagsvis vilja tänka sig ungefär följande avfattning av nu berörda delar av 1 och 2 §§:

»Kvinna, som genom tillämpning av 19 § första stycket i lagen om arbetarskydd den 29 juni 1912 förhindras att arbeta eller med stöd av samma paragrafs andra stycke avhåller sig därifrån, skall, därest hon under minst de tre månader, som närmast föregått ledigheten, använts till arbete, som angives i 15 § av samma lag, för den tid, hon sålunda icke deltagit i arbete, vara berättigad till moderskapsunderstöd i enlighet med vad nedan stadgas.

Har kvinna, som under de tre närmast föregående månaderna använts till arbete, som angives i 15 § lagen om arbetarskydd, nödgats lämna arbetet till följd av olycksfall, sjukdom, arbetsbrist eller annan omständighet, varöver hon icke råder, skall detta, därest hon eljest inom en månad skulle vunnit rätt till moderskapsunderstöd, icke hindra uppkomsten för henne av dylik rätt.

Ägnar sig kvinna under ledighet, varom här är fråga, åt annat förvärvsarbete, vare hon för den tid, varunder hon utför sådant arbete, förlustig sin rätt till moderskapsunderstöd.»

I 2 § stadgas vidare, att om kvinna, som åtnjuter understöd, dör, understödet skall upphöra att utgå. Detta stadgande synes böra kompletteras med en bestämmelse för det fall, att det barn, varmed kvinnan nedkommer, födes dött eller dör under den närmaste tiden efter barnsörden. I dylikt fall kan icke samma behov av understöd som eljest anses föreligga, utan synes understödsrätten böra tidigare upphöra. Styrelsen skulle för sin del vilja föreslå, att en bestämmelse i förevarande avseende gives sådant innehåll, att rätten till understöd upphör, om barnet födes dött, fjorton dagar efter nedkomsten och, om barnet dör inom de fem första veckorna efter födelsen, en vecka efter dödsfallet, dock tidigast fjorton dagar efter nedkomsten, allt försävt icke kvinnan medelst läkarintyg kan styrka, att hon icke utan men för sin hälsa kan börja arbetet vid angivna tidpunkt.

Vad slutligen angår förslaget, att riksförsäkringsanstalten skall bestämma och utgiva ifrågavarande understöd, synes detsamma såtillvida betänkligt, som en centralisering måste dels fördyra omkostnaderna för understödsverksamheten, dels försvåra kontrollen och dels även fördröja tidpunkten för hjälpens utbetalande. Genom den föreslagna anordningen att anstalten skulle äga att med statsunderstödd sjukkassa träffa avtal om övertagande av ifrågavarande skyldighet kunna berörda olägenheter, i den mån dylika avtal träffas, väsentligen undgås, men torde det böra övervägas, huruvida icke dels varje statsunderstödd sjukkassa må kunna åläggas att efter anmodan åtaga sig denna skyldighet, dels rätten för riksförsäkringsanstalten att sluta sådana avtal bör utsträckas till att gälla varje registrerad sjukkassa.»

I huvudsaklig överensstämmelse med de synpunkter, som framförts i de olika utlåtandena rörande innehåll och formulering av 1 och 2 §§ i utkastet hava i föreliggande förslag de däremot svarande bestämmelserna i 1 och 3 §§ blivit omformulerade. Till vad socialstyrelsen anfört beträffande det fall, att kvinna under tiden närmast före barnsörden nödgats lämna arbetet till följd av olycksfall, sjukdom, arbetsbrist eller annan omständighet, varöver hon icke råder, ansluter jag mig och föreslår ett tillägg till 1 § av det innehåll, som styrelsen föreslagit.

För det fall att barnet födes dött eller avlider inom de fem första veckorna, föreslår socialstyrelsen, att understöd skall upphöra att utgå en vecka efter dödsfallet, dock tidigast fjorton dagar efter nedkomsten. En dylik bestämmelse anser jag mig av följande skäl icke kunna förorda. Stadgandet i 19 § i arbetarskyddslagen angående förbud för kvinna att användas i visst arbete under sex veckor efter nedkomsten gäller oberoende av hurvida barnet vid födelsen varit dött eller avlidit under den första tiden efter nedkomsten. Härtill kommer, att en förlösning varvid barnet födes dött ofta tager moderns krafter i anspråk i större grad än normalt förlöpande förlösningar. En anordning i överensstämmelse med den av socialstyrelsen föreslagna synes sålunda även ur medicinsk synpunkt vara att anse såsom mindre lycklig.

Vad beträffar det av ledamöterna i granskningsnämnden herrar Bernström och von Sydow framlagda förslaget, att understöd icke skulle utgå för de två veckorna före barnsörden, och den av herrar Kvarnzelius och Tjällgren föreslagna anordningen att understöd under denna tid endast borde utgå i fall, där läkare eller barnmorska förklarat ledighet från arbetet behöfelig, vill jag framhålla, att det av 1919 års internationella arbetskonferens i Washington afgivna förslaget till internationell konvention angående kvinnors användande till arbete före och efter barnsörd upptog principen, att moderskapsunderstöd skulle utgå under sex veckor före och sex veckor efter nedkomsten. Vårt land har visserligen icke biträtt nämnda konvention, men med hänsyn till de skäl, som otvivelaktigt kunna anföras för den däri upptagna principen om understöd sex veckor före nedkomsten (jämför stadgandet i 5 § i lagen om barn utom äktenskap) synes det mig i varje fall icke skäligen att minska den i föreliggande förslag upptagna understöd tiden, som föreslagits till endast två veckor. Vad för övrigt angår den medicinska sakkunskapens ståndpunkt till frågan om kvinnas behov av arbetsvila före barnsörd, torde kunna sägas, att den i varje fall icke obetingat hävdar att sådant behov icke föreligger. I fråga om ett flertal yrken synes tvärtom den allmänna meningen vara, att viss arbetsvila är oundgängligen nödvändig. Det synes vid sådant förhållande knappast vara lämpligt att kräva företeende av läkarbetyg; anskaffandet därav kunde i många fall kräva sådan kostnad, att en icke ringa del av understödet under den ifrågavarande tiden av två veckor skulle komma att åtgå.

Att, såsom riksförsäkringsanstalten föreslår, närmare ange innebörden av begreppet »förvärvsarbete» torde näppeligen vara erforderligt, lika litet som det hittills ansetts vara erforderligt, och har ej heller föreslagits i fråga om sjukförsäkringen. Innebörden här torde bliva densamma som enligt motiven gäller

för 1913 års kungörelse, eller den att därinom icke falla »lättare sysslor inom hemmet».

Vad slutligen angår frågan om organisationen för utbetalning av de föreslagna moderskapsunderstöden vill jag framhålla följande.

Enligt förutnämnda genom proposition nr 109 för riksdagen framlagda förslag till ny lag om försäkring för olycksfall i arbete skall olycksfallsförsäkringen centraliseras hos en för omhändertvande därav särskilt bildad anstalt, riksförsäkringsanstalten. Emellertid skall enligt 3 § i förslaget anstalten äga att med registrerad sjukkasse träffa avtal om övertagande mot vederlag och på eget ansvar gentemot anstalten av bestämmande och utgivande av sjukersättningar till skadad arbetare. Detta förslag förutsätter därvid den omorganisation av sjukförsäkringen, som samtidigt föreslås (proposition nr 117) och som, enligt vad jag förut (sid. 15) anfört, innebär åstadkommandet av s. k. enhetskasssystem, som skall uppnås väsentligen därigenom att statsbidrag lämnas endast åt en kassa å varje ort.

Att handhavandet av den nu behandlade understödsverksamheten jämväl bör anförtros åt den nya riksförsäkringsanstalten synes mig följa redan därav att grunderna för ersättningarnas bestämmande skola vara desamma som vid olycksfall, varför det även bör sörjas för att tillämpningen blir densamma.

Emellertid torde starka skäl föreligga för att, såsom i utkastet förutsatts, i förevarande hänseende en decentralisation till de statsunderstödda enhets-sjukkassorna medgives. För vederbörande mödrar torde en sådan åtgärd bliva av stor betydelse, då de därigenom få utsikt att snabbare få ut sin ersättning, och för anstalten skulle denna decentralisering medföra en viss lättnad. I själva verket torde det kunna förväntas att ifrågavarande hjälpverksamhet, såsom ganska lätt att administrera skall kunna anförtros åt kassorna i betydande omfattning. Varken från sjukkassehåll eller ur andra intressesynpunkter har för övrigt invändning gjorts mot en dylik anordning.

5 §.

Riks-
försäkrings-
anstalten.

I det av *riksförsäkringsanstalten* avgivna utlåtandet anföres, att anstalten med stöd av erfarenheten vid tolkningen av 11 § i den nu gällande olycksfallsförsäkringslagen ansåge, att 4 § i utkastet, vilken motsvaras av 5 § i förslaget, borde omformuleras på det sätt, att underhåll eller avlöning, som faktiskt utbetalas, skall avräknas från understödet, även om kvinnan icke är berättigad åtnjuta underhåll eller avlöning. Därjämte anför riksförsäkringsanstalten, att då det kunde tänkas att kvinna, samtidigt som hon erhöle ersättning enligt olycksfallsförsäkringslagen, kunde bliva berättigad till understöd enligt förordningen, åt förordningen borde givas sådan lydelse, att hon icke samtidigt erhöle ersättning enligt nämnda lag och nu ifrågakomna förordning.

Departement-
schefen.

I enlighet med vad riksförsäkringsanstalten anfört rörande vissa avdrag från understödet har jag låtit vidtaga en sådan ändring i förhållande till ut-

kastet, att avdrag från understödet skall göras i den mån kvinnan av allmänna medel eller från arbetsgivaren åtnjuter underhåll eller avlöning, oberoende av huruvida hon är berättigad härtill eller icke, varemot å andra sidan avdrag skall göras allenast för vad hon faktiskt erhåller. Vad riks-försäkringsanstalten anfört rörande avdrag från understöd på grund av ersättning enligt olycksfallsförsäkringslagen har jag jämväl ansett böra föranleda jämkning i förslaget.

6 §.

Beträffande 5 § i utkastet, som i förslaget motsvaras av 6 §, hava såväl *riks-försäkringsanstalten* som *socialstyrelsen* framhållit, att densamma borde kompletteras med bestämmelse rörande de förpliktelser, som enligt förordningen skola åligga arbetsgivare eller arbetsföreståndare.

Yttranden.

Med hänsyn till de sålunda framförda synpunkterna har det syntts mig lämpligt, att andra stycket av förevarande paragraf kompletteras med bestämmelse i dylikt hänseende. Att i denna paragraf införa mera detaljerade bestämmelser synes på grund av stadgandet i 12 § i förslaget icke vara erforderligt.

Departementschefen.

7 §.

I olika yttranden har framhållits, att de i 6 § i utkastet (7 § i förslaget) åberopade lagbestämmelser, som återfinnas i 16 § mom. 1 och 19 § i lagen om försäkring för olycksfall i arbete, i erforderlig utsträckning synas böra inflyta i nämnda paragraf.

Yttranden.

De framställda önskemålen beträffande förevarande paragraf synas mig motiverade, varför jag företagit en omformulering av paragrafen i överensstämmelse därmed.

Departementschefen.

13 §.

I sitt utlåtande har *socialstyrelsen* beträffande 12 § i utkastet ansett det kunna ifrågasättas, huruvida icke i paragrafen borde införas en bestämmelse därom att försäkringsrådets beslut vid avgörande av klagomål över beslut av riks-försäkringsanstalten eller sjukkasse skall fattas efter samråd med *socialstyrelsen*, därest anfört klagomål avser frågan, huruvida kvinnan använts i sådant arbete, som anges i 15 § i lagen om arbetarskydd.

Socialstyrelsen.

I sitt utlåtande över förevarande paragraf anför *försäkringsrådet* bland annat följande:

Försäkringsrådet.

»Då enligt utkastet till förordning sjukkasse, som åtnjuter statsbidrag, skall kunna övertaga skyldigheten att bestämma och utgiva understöd av statsmedel, torde särskilda föreskrifter rörande kontrollen vara erforderliga. En åtgärd i sådan riktning vore att i förordningen intaga en bestämmelse, motsvarande den i 33 § tredje stycket i olycksfallsförsäkringslagen förekommande, nämligen, att försäkringsrådet skall äga, ändå att klagan icke förts eller framställning gjorts, till prövning upptaga ärende, som i förordningen avses. Jämväl för barnaföderskan, som icke alltid förstår att själv tillvarataga sin

rätt enligt givna föreskrifter, torde en dylik bestämmelse vara av betydelse och till gagn.»

Departement-
schefen.

Det torde få anses självfallet, att försäkringsrådet, därest för rådet tvekan skulle uppstå, huruvida visst arbete är av sådant slag som avses i 15 § i lagen om arbetarskydd, kommer att inhämta socialstyrelsens yttrande. Under sådana förhållanden anser jag det icke lämpligt att i förordningen införa särskilt stadgande härom.

I överensstämmelse med nyss anförda av försäkringsrådet framförda synpunkter har jag i 13 § i förslaget till förordning inryckt en bestämmelse av innehåll, att försäkringsrådet, ändå att klagan icke förts eller framställning gjorts, äger till prövning upptaga ärende, som i nämnda paragraf avses.

Beträffande övriga paragrafer i förslaget, vilka i allt väsentligt anknyta till det inom departementet utarbetade utkastet, torde någon särskild redogörelse icke erfordras.

Särskild
administrativ
författning.

I en administrativ författning torde sedermera böra meddelas närmare bestämmelser, bland annat angående den form, vari ansökan skall göras, de handlingar som skola fogas vid densamma, innehållet av föreskriven anmälan från arbetsgivare, sättet för utbetalning av understöd o. s. v. Dessa bestämmelser torde böra erhålla i huvudsak enahanda innehåll som de författningar av motsvarande innebörd, som gälla exempelvis beträffande den obligatoriska olycksfallsförsäkringen, ersättning i anledning av skada, ådragen under militärtjänstgöring samt ersättning av statsmedel för skada till följd av olycksfall, som förorsakats av krigsförhållandena under 1914—1919 års världskrig.

Kostnaderna.

Beträffande de beräknade kostnaderna för ifrågavarande understöd hänvisas till en tidigare omförmäld, av byråchefen i riksförsäkringsanstalten D. Östrand upprättad promemoria (*Bilaga B*). Beräkningen slutar å ett årligt belopp av 545,000 kronor under förutsättning att den faktiska understödstiden kan uppskattas till i genomsnitt 7 veckor och 620,000 kronor under förutsättning av en understödstitid av 8 veckor i varje särskilt fall. Då ledighet under två veckor före barnsörden långtifrån alltid torde komma att uttagas, lärer förstnämnda siffra vara den sannolikare. En med biträde av tjänstemän hos socialstyrelsen uppgjord överslagsberäkning har givit ungefärligen enahanda resultat.

Administrationskostnaderna för den nya riksförsäkringsanstalten för handhavande av ifrågavarande verksamhet torde, efter beräkning som verkställets av den nuvarande anstalten, kunna uppskattas till 25,000 kronor om året, vilket belopp — enligt de allmänna grunder, som ansetts böra gälla för förhållandet mellan staten och den nya anstalten — bör gottgöras denna av statsmedel.

Tiden för
ikraftträdandet.

Den nya riksförsäkringsanstalten är avsedd att träda i verksamhet den 1 januari 1927. Då viss tid ansetts böra åtgå för organiserande inom denna anstalt av ifrågavarande understödsverksamhet, torde förevarande förordning icke böra träda i kraft förrän den 1 juli 1927. På grund härav erfordras intet anslag för nu ifrågavarande ändamål för nästkommande budgetår.

Departementschefen uppläser här efter det inom socialdepartementet utarbetade förslaget till *förordning angående moderskapsunderstöd åt kvinnor i visst industriellt arbete* samt hemställer, att förslaget måtte genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställer förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Ake Karlholm.

Inom socialdepartementet utarbetat utkast
till
förordning angående moderskapsunderstöd åt kvinnor i visst
industriellt arbete.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Kvinna, som fött barn, skall, därest hon under den tid av ett år, vilken närmast föregått barnsörden, sammanlagt i minst fyra månader använts i arbete, som angives i 15 § i lagen den 29 juni 1912 om arbetarskydd, vara berättigad till moderskapsunderstöd enligt i denna förordning stadgade grunder.

Understödet bestrides av statsmedel samt bestämmes och utgives av riksförsäkringsanstalten; dock skall anstalten äga att med sjukkasse, som åtnjuter statsbidrag, träffa avtal därom, att kassan skall inom sitt verksamhetsområde eller viss del därav mot vederlag av anstalten övertaga skyldigheten att bestämma och utgiva understöd enligt denna förordning.

Alternativ till första stycket: Kvinna, som fött barn, skall, därest hon under den tid av ett år, vilken närmast föregått barnsörden, använts i industriellt arbete sammanlagt i minst fyra månader och senast i sådant arbete, som angives i 15 § i lagen den 29 juni 1912 om arbetarskydd, vara berättigad etc.

2 §.

Understöd utgår för en tid av två veckor närmast före och sex veckor närmast efter barnsörden, med undantag för tid, då kvinnan användes i arbete, som avses i 15 § i lagen om arbetarskydd. (*eller:* — — — närmast efter barnsörden, dock endast för tid, då kvinnan avhåller sig från förvärvsarbete.)

Dör kvinna, som åtnjuter understöd, upphör detta att utgå.

Alternativ till första stycket: Understöd utgår för en tid av två veckor närmast före och sex veckor närmast efter barnsörden, dock allenast för tid, då kvinnan på grund av stadgande i 19 § i lagen om arbetarskydd icke användes i arbete, som i nämnda lagrum avses. (*eller:* — — — som i nämnda lagrum avses, och då hon avhåller sig jämväl från annat förvärvsarbete.)

3 §.

Understöd utgår för varje dag under tid, då kvinna är berättigad till sådan förmån, med belopp, bestämt i förhållande till kvinnans årliga arbetsförtjänst på sätt i 6 § i lagen den om försäkring för olycksfall i arbete finnes stadgat angående beloppet av hel sjukpenning.

Beträffande sättet för beräkning av den årliga arbetsförtjänsten skall vad i 9 § i nämnda lag stadgas äga motsvarande tillämpning.

4 §.

Är kvinna, som äger rätt till understöd enligt denna förordning, berättigad att av allmänna medel eller från arbetsgivaren åtnjuta underhåll eller avlöning för tid, då jämlikt 2 § moderskapsunderstöd skall utgå, skall från understödet avdragas vad kvinnan på sådan grund uppbär för nämnda tid.

Beredes kvinnan genom underhållet eller avlöningen naturaförmåner såsom bostad eller fritt uppehälle, skall avdraget för dylika förmåner beräknas efter de i orten gällande priser eller efter andra grunder, som finnas tillämpliga.

5 §.

Ansökan om understöd skall av kvinnan eller, på anmodan, av annan för hennes räkning skriftligen göras hos riksförsäkringsanstalten eller ock hos sjuk-kassa, som har att utgiva understödet. Ansökan bör efter barnets födelse eller, i förekommande fall, efter det kvinnan i enlighet med 19 § andra stycket i lagen om arbetarskydd på grund av förestående nedkomst erhållit ledighet från sitt arbete göras utan uppskov; sker ansökan före nu avsedd tidpunkt, skall den upptagas till prövning men må den ej dessförinnan slutligen behandlas. Då ansökan skett före barnsörden, skall efter barnets födelse bevis om denna utan uppskov insändas. Ansökan, som göres mera än ett år efter barnsörden, vare utan laga verkan.

Då kvinna jämlikt stadgande i 19 § i lagen om arbetarskydd erhåller ledighet från arbete, åligger det arbetsgivaren eller den, som å hans vägnar förestår arbetet, att ofördröjligen därom göra anmälan hos riksförsäkringsanstalten eller ock hos sjukkassa, som har att till kvinnan utgiva understöd enligt denna förordning.

Föreligger veterligen förhållande, som i 4 § avses, skall upplysning därom lämnas i ansökan eller anmälan enligt denna paragraf.

6 §.

Beslut i anledning av gjord ansökan om understöd skall så fort ske kan skriftligen meddelas kvinnan eller annan person, som för hennes räkning gjort ansökningen. Beslutet skall utan hinder av förd klagan tills vidare lända till efterrättelse.

Beträffande prövning av gjord ansökan och bestämmande av understödets belopp skall vad som stadgas i 16 § 1 mom. och 19 § i lagen om försäkring för olycksfall i arbete äga motsvarande tillämpning.

7 §.

Understöd utbetalas i efterskott å sista dagen i varje kalendervecka. Därest kvinnan befinner sig i nödställd belägenhet, må understödet på begäran utgivas förskottsvis, dock icke någon gång för längre tid än en vecka.

8 §.

Rätt till understöd enligt denna förordning kan icke överlätas och må förty ej för gäld tagas i mät.

9 §.

Försummar arbetsgivare eller arbetsföreståndare att fullgöra i 5 § här ovan stadgad anmälningsskyldighet eller annan förpliktelse, som på grund av stadgandet i sista stycket av 6 § i denna förordning åligger honom, straffes med böter från och med fem till och med tvåhundra kronor.

Meddelar någon i ansökan eller i anmälan, som i 5 § avses, veterligen oriktig eller ofullständig uppgift, böte från och med tjugufem till och med ettusen kronor, där ej förseelsen enligt allmänna strafflagen bör beläggas med strängare straff.

10 §.

Förseelse, som i 9 § avses, skall åtalas vid allmänna underrätten i den ort, där den tilltalade har sitt bo och hemvist.

Böter, som ådömas enligt denna förordning, tillfalla kronan. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skola de förvandlas enligt allmän strafflag.

11 §.

Närmare föreskrifter angående ordningen för ansökan och anmälan enligt denna förordning samt för utbetalning av moderskapsunderstöd, så ock beträffande tillämpningen i övrigt av förordningen meddelas av Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, av försäkringsrådet eller riksförsäkringsanstalten.

12 §.

Över beslut av riksförsäkringsanstalten eller av sjukkasse rörande understöd eller eljest rörande tillämpning av någon i denna förordning given bestämmelse må klagan föras hos försäkringsrådet genom besvär i den ordning, som i lagen om försäkring för olycksfall i arbete finnes för där avsedda fall stadgad.

Över försäkringsrådets beslut må klagan ej föras.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1927. Understöd utgår icke i anledning av barnsbörd, som inträffat före nämnda dag.

Bilaga B.

P. M.

med uppskattning av kostnaderna för moderskapsunderstöd åt kvinnor, som avses i 19 § av lagen om arbetarskydd.

I 19 § av lagen om arbetarskydd stadgas, att kvinna, som fött barn, ej må användas i sådant arbete, som angives i 15 § av samma lag, under viss tid efter barnsörden. Det i 15 § angivna arbetet är industriellt arbete, som bedrivs å ett arbetsställe i sådan omfattning, att för arbetet i regel användas minst tio arbetare eller drivkraft om minst fem effektiva hästkrafter eller ock minst fem arbetare jämte drivkraft om minst tre effektiva hästkrafter.

För uppskattning av kostnaderna för moderskapsunderstöd till dessa kvinnor erfordras kännedom om

1) antalet i arbete av ifrågavarande slag sysselsatta kvinnor i åldrarna 15—50 år,

2) fruktsamheten för ifrågavarande kvinnor samt

3) beloppet av det understöd, som skall tillkomma barnsängskvinna.

Det förutsättes, att understöd utgår endast till kvinna, som under minst fyra månader före barnsörden varit anställd i sådant arbete, som avses i 15 § av arbetarskyddslagen.

Enligt de hittills publicerade resultaten av 1920 års folkräkning utgjorde de kvinnliga arbetarna i industrien ett antal av omkring 130,000. Därvid är emellertid att märka, att uppgifter ännu icke föreligga för landsbygden i Gävleborgs, Västernorrlands och Jämtlands län, för vilka områden antalet kvinnliga industriarbetare kan uppskattas till omkring 4,000. Man erhåller alltså ett antal av omkring 134,000. Häri ingå emellertid även arbetare på sådana arbetsställen, som icke falla under bestämmelserna i arbetarskyddslagens 15 §, och vilka därför här böra lämnas ur räkningen. Att uppskatta deras antal är icke lätt. Det är fråga om dels arbetare hos arbetsgivare med mindre arbetareantal än tio, resp. fem, dels arbetare, som utföra arbetet i sina hem. Den senare gruppen är särskilt betydande inom textil- och beklädnadsindustrien, som sysselsätter ett stort antal hemarbetare, ej minst inom konfektionsbranschen. Enligt folkräkningen skulle antalet kvinnliga arbetare inom textil- och beklädnadsindustrien kunna uppskattas till 85 å 90,000, en siffra, som då det gäller att avgöra, huru många kvinnor, som användas till sådant arbete, som avses i arbetarskyddslagens 15 §, otvivelaktigt är alldeles för hög.

Enligt statistiken över olycksfall i arbete år 1920 utgjorde antalet kvinnliga årsarbetare hos »större» arbetsgivare inom industrien omkring 78,000. Med »större» arbetsgivare förstås då arbetsgivare, som i regel under året sysselsätta minst fem arbetare. De arbetsgivare, vilkas arbetsställen omfattas av bestämmelserna i arbetarskyddslagens 15 §, ingå sålunda alla i olycksfallsstatistikens siffror. Antalet »större» arbetsgivare, vilka icke omfattas av bestämmelserna i nyssnämnda §, torde å andra sidan vara ganska obetydligt. Olycksfallsstatistiken omfattar ej heller hemarbetare. Den anger emellertid icke det antal personer, som arbeta inom industrien, utan antalet *årsarbetare*, som är ett mått på antalet av de anställda arbetarna utförda *dagsverken*. Antalet årsarbetare (å 300 dagsverken) är därför i regel något mindre än antalet med arbete sysselsatta personer.

Vid överbägande av vad nu anförts synes man lämpligen kunna uppskatta antalet kvinnliga arbetare, som sysselsättas med sådant arbete, som avses i 15 §, till i runt tal 90,000.

Beträffande dessa arbetares fördelning på ålder och civilstånd hava preliminära uppgifter erhållits från statistiska centralbyrån.

	Städer	Landsbygd	Tillsammans
	%	%	%
Gifta i åldrarna 15—50 år	10.4	6.9	9.1
Ej gifta i åldrarna 15—50 år	74.3	74.6	74.4
Övriga	15.3	18.5	16.5
Summa	100.0	100.0	100.0

Med ledning av dessa siffror kan antalet gifta kvinnliga industriarbetare i åldrarna 15—50 år uppskattas till i runt tal 10 % och övriga kvinnliga industriarbetare i samma åldrar till 75 % av ovannämnda antal, 90,000. Antalet kvinnliga industriarbetare i fruktsamhetsåldern skulle alltså utgöra 76,500.

Ur befolkningsstatistiken kan uppgift erhållas om antalet barnaföderskor, dels med barn i äktenskap på 1,000 gifta kvinnor i vissa åldrar, dels med barn utom äktenskap på 1,000 ej gifta kvinnor i vissa åldrar. Dessa fruktsamhetssiffror för femårsperioden 1916—20 äro angivna i nedanstående tabell.

Åldrar	Antal barnaföderskor på 1 000	
	gifta kvinnor	ogifta kvinnor
	i olika åldersgrupper	
15—20	595.6	11.5
20—25	392.0	38.4
25—30	276.9	33.4
30—40	181.8	22.5
40—50	48.2	5.2

1920 års siffror äro icke obetydligt högre än dessa medeltal för femårsperioden 1916—20. Under åren 1921—1924 har emellertid antalet födda avsevärt minskats, såsom framgår av följande (delvis preliminära) siffror.

År	Antal födda på 1 000 av medelfolkmängden	År	Antal födda på 1 000 av medelfolkmängden
1916—20	21.67	1922	20.03
1920	24.16	1923	19.31
1921	21.91	1924	18.56

De ovan anförda fruktsamhetssiffrorna kunna därför med tillräcklig trygghet antagas såsom gällande för hela den kvinnliga befolkningen i riket. Med hänsyn till att de kvinnliga industriarbetarna till överbägande del äro bosatta i städerna, för vilkas kvinnliga befolkning fruktsamheten för gifta kan antagas vara lägre, men för ogifta högre än för landsbygdens kvinnor, kan det emellertid ifrågasättas, om dessa siffror kunna antagas gälla för de kvinnliga industriarbetarna. Enligt en av 1908 års sakkunniga inom civildepartementet verkställd utredning (sid. 186 f. i de sakkunnigas betänkande) torde emellertid den högre fruktsamheten bland de ogifta kvinnorna i städerna ungefär uppvägas av den lägre fruktsamheten bland de gifta kvinnorna i städerna.

Utgår man i övrigt från att fruktsamheten bland industriarbetarskorna kan för samma ålder och civilstånd karakteriseras av samma siffra som fruktsam-

heten bland den kvinnliga befolkningen i övrigt, så kan man med kännedom om industriarbeterskornas fördelning på olika åldrar och civilstånd beräkna det relativa antalet till moderskapsunderstöd berättigade.

Åldersfördelningen bland de kvinnliga industriarbetarna i fruktsamhetsåldern framgår av nedanstående sammanställning, där för jämförelse även angivits motsvarande åldersfördelning för den kvinnliga befolkningen i dess helhet (vid slutet av år 1910).

Åldrar	Kvinnliga industriarbetare		Hela den kvinnliga befolkningen	
	Gifta %	Ej gifta %	Gifta %	Ej gifta %
15—20	0.6	23.1	0.5	33.2
20—25	10.1	24.3	7.7	24.6
25—30	19.7	16.0	16.7	14.3
30—40	41.7	21.0	39.8	16.0
40—50	27.9	15.6	35.3	11.9
Summa	100.0	100.0	100.0	100.0

Antalet barnaföderskor bland kvinnliga industriarbetare i olika åldrar och civilstånd kan nu uträknas.

Åldrar	Antal barnaföderskor på 1000	
	gifta industriarbeterskor	ej gifta industriarbeterskor
15—20	3.6	2.7
20—25	39.6	9.3
25—30	54.5	5.4
30—40	75.8	4.7
40—50	13.4	0.8
Summa	186.9	22.9

Såsom ovan framhållits, gälla dessa siffror under förutsättning, att fruktsamheten bland industriarbeterskorna kan för samma åldrar och civilstånd angivas med samma siffror som fruktsamheten bland den kvinnliga befolkningen i övrigt. Enligt vad 1908 års sakkunniga anført (sid. 188 f.) föreligger emellertid skäl antaga, att fruktsamheten bland ogifta industriarbeterskor, särskilt i de yngre åldrarna, är något högre än bland övriga ogifta kvinnor. Med hänsyn härtill bör den ovan angivna frekvenssiffran för ej gifta höjas till omkring 26 %.

Då de gifta industriarbeterskorna i fruktsamhetsåldern uppskattats till 10 % och de ej gifta i samma ålder till 75 % av hela antalet industriarbeterskor, skulle alltså såsom genomsnittlig fruktsamhetssiffra för de kvinnliga industriarbeterskorna i åldrarna 15—50 år kunna antagas 45 %.

Uppskattningen av fruktsamhetssiffror för en viss befolkningsgrupp, för vilken särskild fruktsamhetsstatistik icke föreligger, måste emellertid vara understämd en viss osäkerhet. Med hänsyn härtill synes försiktigheten bjuda att räkna med något högre födelsetal än de ovan angivna, exempelvis 200 % för gifta och 30 % för icke gifta kvinnor. Detta motsvarar en genomsnittlig fruktsamhet bland de understödsberättigade av 50 %.

Den tid, under vilken kvinna, som fött barn, icke må användas i sådant arbete, som avses i 15 § av lagen om arbetarskydd, är i 19 § av samma lag bestämd till de sex första veckorna efter barnsörden, därest icke med läkarintyg styrkes, att hon utan men för sig eller barnet tidigare kan börja arbetet. I samma paragraf stadgas jämväl, att om kvinna, som användes i arbete av nämnda slag, företer intyg av läkare eller barnmorska, att hon med sannolikhet kan

vänta sin nedkomst inom två veckor, ledighet från arbetet ej må förvägras henne.

För beräkning av den genomsnittliga storleken av moderskapsunderstödet göras följande förutsättningar:

1) Understödet utgår med visst belopp per dag, vilket belopp bestämmes enligt de grunder för hel sjukpenning, som innehållas i utarbetat förslag till ny lag om försäkring för olycksfall i arbete.

2) Understödet beräknas utgå under en genomsnittlig tid av sju veckor för varje fall.

Den genomsnittliga arbetsförtjänsten för kvinnliga arbetare över 18 år i industri, handel och samfärdsel har enligt socialstyrelsens lönestatistik (se Soc. Medd. 1922: 7, 1924: 5, 1925: 6) beräknats uppgå till följande belopp.

	1919	1920	1921	1922	1923	1924
Löneinkomst per år, kr. . .	1 634	2 136	1 820	1 498	1 490	1 514

Om den årliga arbetsförtjänsten antages till i genomsnitt 1,514 kr., skulle det dagliga moderskapsunderstödet kunna uppskattas till i genomsnitt 2 kr. 80 öre. För nu ifrågakvarande kvinnor torde man emellertid böra räkna med en något högre genomsnittlig arbetsförtjänst än den nyssnämnda och på grund därav även ett något högre genomsnittligt belopp för det dagliga moderskapsunderstödet. En höjning av detta till 2 kr. 90 öre motsvarar en höjning av den genomsnittliga löneinkomsten till 1,566 kr.

De årliga kostnaderna för moderskapsunderstöd åt kvinnor, som avses i 19 § av arbetarskyddslagen, skulle alltså under de ovan angivna förutsättningarna kunna uppskattas till

$$76\,500 \cdot 0.050 \cdot 49 \cdot 2.90 = 543\,532$$

eller i runt tal 545,000 kronor.

Därest understödet beräknas i varje särskilt fall utgå för den enligt de föreslagna bestämmelserna längsta möjliga tiden, åtta veckor, skulle de årliga kostnaderna för understödet uppgå till

$$\frac{8}{7} \cdot 543\,532 = 621\,179$$

eller i runt tal 620,000 kronor.

Stockholm i december 1925.

David Östrand.